

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYROLMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra systematické teologie

Učitelství náboženství a katechetika

Stručný úvod do učení o eucharistii v encyklikách a některých dalších dílech papeže Jana Pavla II.

A brief introduction to the doctrine of the Eucharist in encyclicals and some other works of Pope John Paul II.

VYPRACOVAL: Bc. Klára Bulušková

VEDOUCÍ PRÁCE: P. ThLic. František Urban Th.D.

2021

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité
prameny.

V Olomouci, 1. dubna 2021

podpis

Děkuji P. ThLic. Františku Urbanovi Th.D. za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní diplomové práce poskytl, duchovnímu otci ICLic. Mgr. Petru Kubantovi za zapůjčení literatury a morální doprovod, mému manželovi Pavlovi za jeho trpělivost, lásku a podporu v době studií a Bohu, že mi dal sílu Ducha svatého k této náročné studentské cestě.

Obsah	
Úvod.....	6
1. Život Jana Pavla II.....	7
2. Pojetí svátosti eucharistie v encyklikách papeže Jana Pavla II.	14
2.1. Encyklika Redemptor hominis	14
2.2. Encyklika Dives in misericordia.....	15
2.3. Encyklika Laborem exercens.....	16
2.4. Encyklika Slavorum apostoli.....	17
2.5. Encyklika Dominum et vivificantem	17
2.6. Encyklika Redemptoris mater.....	18
2.7. Encyklika Sollicitudo rei socialis.....	19
2.8. Encyklika Redemptoris missio	19
2.9. Encyklika Centesimus annus	20
2.10. Encyklika Veritatis splendor	21
2.11. Encyklika Evangelium vitae	22
2.12. Encyklika Ut unum sint	23
2.13. Encyklika Fides et ratio	25
3. Pojetí svátosti eucharistie v encyklice Ecclesia de eucharistia	27
3.1. Kapitola první: Tajemství víry.....	29
3.2. Kapitola druhá: Eucharistie buduje církev	31
3.3. Kapitola třetí: Apoštolský charakter eucharistie a církve	31
3.4. Kapitola čtvrtá: Eucharistie a církevní společenství	32
3.5. Kapitola pátá: Důstojné slavení eucharistie	33
3.6. Kapitola šestá: Ve škole Marie „ženy eucharistie“	34
4. Svátost eucharistie v knize Největší láska a v některých dalších textech papeže Jana Pavla II.....	37
4.1. Pojetí svátosti eucharistie v knize Největší láska	37
4.1.1. 12. dubna 1979.....	37
4.1.2. Dominicae cenae	38
4.1.3. List katolickým biskupům	38
4.1.4. 8. dubna 1982	39
4.1.5. 31. března 1983.....	39
4.1.6. 19. dubna 1984.....	40
4.1.7. 4. dubna 1985	41

4.1.8.	27. března 1986.....	42
4.1.9.	16. dubna 1987.....	43
4.1.10.	31. března 1988.....	44
4.1.11.	23. března 1989.....	45
4.1.12.	12. dubna 1990.....	46
4.1.13.	28. března 1991.....	47
4.1.14.	16. dubna 1992.....	48
4.1.15.	8. dubna 1993	48
4.1.16.	31. března 1994.....	49
4.1.17.	13. dubna 1995.....	50
4.1.18.	4. dubna 1996	50
4.1.19.	27. března 1997.....	51
4.1.20.	9. dubna 1998	52
4.1.21.	1. dubna 1999	52
4.1.22.	20. dubna 2000.....	54
4.1.23.	12. dubna 2001.....	55
4.1.24.	28. března 2002.....	56
4.1.25.	17. dubna 2003.....	57
4.1.26.	8. dubna 2004	57
4.1.27.	24. března 2005.....	58
4.2.	Apoštolská adhortace Familiaris consortio z 22. listopadu 1981	59
4.3.	Apoštolský list Salvifici doloris ze dne 11. února 1984.....	59
4.4.	Apoštolská adhortace Pastores dabo vobis ze dne 25. března 1992	60
4.5.	Apoštolská exhortace Ecclesia in Europa z roku 1999	60
Závěr.....	62
Bibliografie	67
Další zdroje.....	69
Seznam zkratk	70
Anotace.....	72

Úvod

Ve své práci se věnuji tématu svátosti eucharistie v textech Jana Pavla II. K pochopení tak významné osobnosti do práce zakomponuji jeho biografii. Zpracuji pohled tohoto papeže na Nejsvětější svátost. Protože se jedná o téma nesmírně obsáhlé, budu vycházet především z obecně známých a nejvíce rozšířených textů Svatého otce a pro analýzu jednotlivých myšlenek použiji především jeho encykliky, některé apoštolské adhortace, exhortace a listy.

Kapitola první bude obsahovat životopis Jana Pavla II. Čerpat budu především z knihy *Svědek naděje* od spisovatele George Weigela, dále z životopisných knih *Jan Pavel II.* od Michaela Walsche a *Portrét Jana Pavla II.* od André Frossarda.

Kapitola druhá bude zaměřena na pojetí svátosti eucharistie v encyklikách Jana Pavla II. V této části práce budu popisovat myšlenky, které papež věnoval tématům jednotlivých děl, zaměřím se především na úvahy o svátosti eucharistie. Zpracuji tyto texty: *Redemptor hominis*, *Dives in misericordia*, *Laborem exercens*, *Slavorum apostoli*, *Dominum et vivificantem*, *Redemptoris mater*, *Sollicitudo rei socialis*, *Redemptoris missio*, *Centesimus annus*, *Veritatis splendor*, *Evangelium vitae*, *Ut unum sint* a *Fides et ratio*. Postupovat budu chronologicky.

Kapitola třetí bude věnována poslední encyklice *Ecclesia de eucharistia*, dílu, které je celé zaměřeno na Nejsvětější svátost. Kapitola je stěžejní částí práce. Je rozčleněna do dalších podkapitol dle učení, které Jan Pavel II. v encyklice čtenářům poskytl.

Kapitola čtvrtá je určena některým dalším papežovým textům. Jedná se o osobní listy, které Jan Pavel II. každý rok svého pontifikátu adresoval kněžím na Zelený čtvrtek a které jsou obsaženy v knize *Největší láska* Leonarda Sapienzy. Dále uvedu apoštolské adhortace *Familiaris consortio*, *Pastores dabo vobis*, apoštolský list *Salvifici doloris* a apoštolskou exhortaci *Ecclesia in Europa*. Tato část práce je rozčleněna do podkapitol.

V závěrečném oddíle učiním syntézu papežových výroků o svátosti eucharistie, pokusím se zasadit jeho myšlenky do celkového učení církve. Opírat se přitom budu především o učení 2. vatikánského koncilu a nauku, která se nachází v *Katechismu katolické církve*.

1. Život Jana Pavla II.

Jan Pavel II., vlastním jménem Karol Wojtyła se narodil 18. května roku 1920 v polských Wadowicích v pořadí jako třetí dítě Karola Wojtyły st. a Emilie Kaczorowské-Wojtyłové. Karol Wojtyła st., působil jako poddůstojník 56. pěšího pluku rakousko-uherské c. k. armády. Emilie Kaczorowská-Wojtyłová byla v domácnosti a vydělávala šitím. Jejich prvorozený syn a bratr sv. Jana Pavla II., jménem Edmund Wojtyła byl velmi nadaný student a sportovec. V dospělosti mu byl udělen titul doktora lékařských věd. Druhým dítětem, které Emilie porodila, byla dívka. O jejím životě nejsou nikde vedeny žádné záznamy, žila jen pár týdnů. Třetí narozené dítě v tohoto manželství, je Karol Wojtyła ml., nazývaný Lolek.¹

20. června je pokřtěn v kostele Panny Marie. Dostává druhé jméno Józef. Křest mu uděluje vojenský kaplan otec Franciszek Zak.²

15. 9. 1926 nastupuje do první třídy místní základní školy. Ve škole se vyučuje polštině, aritmetice, náboženství, zpěvu a kreslení. V jedné třídě se vzdělává až 60 žáků.³ Karol je výborným studentem, vyniká v jazycích, je také nadaným sportovcem.⁴

13. 4. 1929 umírá na selhání ledvin v kombinaci s vrozenou srdeční chorobou ve věku 45 let Emilie Kaczorowská-Wojtyłová. Lolek je ve třetí třídě. Upíná se na svého otce, který zůstává i v období jeho dospívání jeho nejlivnějším rádcem. Naučí jej hovořit německy, dále ho vyučuje dějepis, který dokládá četbou básní. Karol Wojtyła st. je neustále modlící se člověk, který se svým synem čítává z Bible a pravidelně vede modlitbu růžence. Učí svého syna o církvi, kterou vnímá nejen jako instituci. Poukazuje na tajemství, které spočívá v její nepostižitelné dimenzi. Právě toto otcovo myšlení a jistá forma spirituality velmi silně ovlivňuje Karolovu vnitřní konverzi.⁵

V roce 1930 nastupuje do státního chlapeckého osmiletého gymnázia Marcina Wadowity. V té době přichází na školu nový kněz otec Figlewicz, který vyučuje katechismus a pomáhá v kostele ministrantům. Tento kněz se stává Karolovým zpovědníkem a později přítelem. Ke konci gymnazijních studií spolu podnikají cestu do Krakova na Svatý týden. Výprava na Karola velmi působí. V daném období se také vrací

¹ Srov. WEIGEL, G., *Svědék naděje: životopis papeže Jana Pavla II.*, s. 34.

² Srov. tamtéž, s. 35.

³ Srov. tamtéž, s. 36-37.

⁴ Srov. WALSH, M., *Jan Pavel II.*, s. 11.

⁵ Srov. WEIGEL, G., *Svědék naděje: životopis papeže Jana Pavla II.*, s. 35.

ze studií v Krakově Karolův bratr Edmund. Karol se s ním velmi sblíží. Edmund pracuje v nemocnici v Bielsku jako lékař, zde se v rámci své profese nakazí nevyлéčitelnou chorobou, které dne 5. 12. 1932 podléhá ve věku 26 let. Bratrova smrt má na Karola i jeho otce hluboký dopad. Dvanáctiletý Karol přičítá bratrovu oběť Boží vůli.

Ve 13 letech Karol začíná studovat mimo profilových gymnazijních předmětů také latinu, kterou si velmi oblíbí. Další rok si k latině přidává řečtinu. Studuje vždy s výborným prospěchem. Zároveň se stává členem bratrstva Panny Marie, kterému v posledních dvou ročnících předsedá.

Léto roku 1937 tráví ve vojenském přijímači.

3. 5. 1938 přijímá svátost biřmování. V této době navštěvuje gymnázium arcibiskup Adam Stefan Sapieha. Karolovi je svěřen uvítací proslov, který na arcibiskupa udělá takový dojem, že se informuje u otce Zachera, zda by nechtěl jít tento žák studovat na kněze. V daném období je ovšem Karol zcela pohlcen literaturou a divadlem. Zajímá se o dramata polského romantismu. Největší vliv na jeho myšlení má básník Cyprian Kamil Norwid. Ten kritizuje materialismus a technologický pokrok považuje za duchovně prázdný. Jeho poezie se snaží zkoumat fakta věcí skrze umění, jako pravdu vidí Kristovo osvobození člověka. Karol Wojtyla recituje a aktivně hraje Norwidovy básně, nejen jeho hry, v ochotnickém divadle.⁶ Téhož roku se se svým otcem stěhuje z Wadowic do Krakova, kde má od září nastoupit na Jagellonskou univerzitu. V prvním ročníku studuje polskou etymologii, tvarosloví, fonetiku, dále úvod do středověké, novověké, současné polské poezie, dramatu, prózy, úvod ruského jazyka a staroslovenštiny.⁷ Stále více si uvědomuje, co je jazyk jakožto schopnost řeči. Taktéž se zapojuje do místní divadelní činnosti, působí v různých recitačních skupinách. Jakožto člen spolku studentů, polonistiky organizuje literární večery, diskuze nad učebními osnovami a protestuje proti zákazu univerzitního studia pro židy.

V září 1938 se účastní povinného šestidenního kurzu v Akademické legii, zároveň je tento měsíc z důvodu studia zproštěn činné vojenské služby.⁸

1939 vypuká druhá světová válka. Karol společně se svým otcem prchá na východ. Otcovo zdraví je velmi oslabené. Několik týdnů zůstávají na útěku. Ve chvíli,

⁶ Srov. WEIGEL, G., *Svědék naděje: životopis papeže Jana Pavla II.*, s. 40-42.

⁷ Srov. tamtéž, s. 45.

⁸ Srov. tamtéž, s. 46.

kdy zjistí, že je z východu Polsko napadeno Ruskem, se vrací zpět do Krakova, který již okupuje Německá armáda. V září se Lolek zapisuje ke studiu na Jagellonské univerzitě, studium ovšem netrvá dlouho. 6. listopadu zatýká SS celou akademickou obec a odváží ji do koncentračního tábora v Sachsenhausenu, kde většina z nich umírá. Univerzita je dále Němci likvidována. Až o tři roky později, roku 1942 začíná univerzita vzdorovat nacistické okupaci. Do té doby byli studenti včetně Karola vyučováni ilegálně v soukromých bytech především v nočních hodinách. Celý tento čas Karol také tvrdě pracoval např. jako číšník, v chemické továrně, nebo kamenolomu. V nitru byl přesto hluboce odevzdán Bohu. Nebál se pokleknout a modlit se. Naučil se skrze Mariinu poslušnost věrnosti Kristu. Objevil modlitbu živého růžence i hluboké odevzdání se Bohu skrze absolutní oddanost. Svou formu duchovního rozjímání čerpá z děl sv. Jana od Kříže. Naplnění mu také přináší literatura a psaní divadelních prací inspirovaných biblickými motivy. Jeho hry jsou tajně hrávány herci Rapsodického divadla, jejichž je členem. V rámci kulturního odboje patří členové divadla k širšímu kulturnímu odboji zvanému UNIA. Touto cestou bojují za morální zásady a snaží se podporovat katolické sociální učení, kterým je podpora rodiny jako základní společenské jednotky. Dále UNIA vynakládá úsilí o zachování polského národa. Vydává časopisy, katechizuje dělníky, mládež, pomáhá židovským občanům. Všechny tyto skutečnosti dávají Karolovi doživotní základ k intelektuálnímu vnímání.⁹

18. 2. 1941 umírá Karol Wotyła starší. Ve svých 21 letech se tak Lolek stává naprostým sirotkem. Zdrčen otcovou smrtí a válečnými událostmi v sobě začíná objevovat volání ke kněžství jakožto životního poslání.

Na podzim roku 1942 je přesvědčen o svém vyvolení stát se knězem a žádá u krakovského arcibiskupa o přijetí za kandidáta ke kněžství. Jeho žádosti je vyhověno. Karolovi začíná nový život.

Z důvodu systematické likvidace studentů gestapem rozhoduje arcibiskup o převedení semináře do ilegality. Pro Karola to znamená dvojí žití. Běžná, již výše zmíněná činnost ve spolcích a zaměstnání, zároveň tajná studia ve volném čase. Roku 1944 jsou všichni seminaristé ukryti v tzv. ilegálním podzemním semináři v sídle arcibiskupa Sapiehy.¹⁰

⁹ Srov. WEIGEL, G., *Svědék naděje: životopis papeže Jana Pavla II.*, s. 72-73.

¹⁰ Srov. WALSH, Michael. *Jan Pavel II.*, s. 20.

V roce 1945 je konec války. Naděje na svobodné a nezávislé Polsko však Karola rychle opouští. Noví polští vůdci se nechají přitáhnout ideologií k Moskvě. Karolova země je v područí komunistického režimu.

V roce 1946 úspěšně skládá Wojtyla zkoušky potřebné k završení studia teologie a požadované k výkonu svěcení. Z důvodu plánovaného doktorandského studia v Římě je v říjnu tohoto roku zrychleným způsobem vysvěcen na podjáhna, za týden na to na jáhna, a 1. listopadu je vysvěcen v soukromé kapli arcibiskupské rezidence na kněze. 15. listopadu odjíždí na studia do Říma.

14. června 1948 úspěšně skládá doktorské zkoušky, titul doktora teologie ovšem získává až po návratu do Polska na Jagellonské univerzitě.¹¹ Téhož roku nastupuje do funkce kaplana v Niegowici. Zde působí pouhých 8 měsíců. Po tuto dobu vyučuje náboženství, připravuje snoubence k manželství, nesčetně hodin tráví po vzoru Jana Maria Vianneye ve zpovědnici.

V březnu roku 1949 je povolán do Krakova na faru sv. Floriána, kde se stává studentským kaplanem. Velmi se angažuje v katechezi mladých, zakládá první systematicky uspořádaný program pro přípravu snoubenců na manželství. V době, kdy komunistický režim povolil interrupci jako jednu z forem antikoncepce, to byl krok velmi troufalý. Dále zřizuje studentský pěvecký sbor, věnuje se mládežnickým skupinkám, vyjíždí s lidmi lyžovat nebo na vodu. Vytváří službu laiků ve zdravotnictví. Ve farnosti tráví 28 měsíců.¹²

Rok 1951 opouští farnost a připravuje se na doktorát z filozofie. Během psaní práce pokračuje v některých studentských aktivitách, slouží mše a přednáší etiku u sv. Floriana. Titul docenta je mu udělen na Jagellonské univerzitě v roce 1954.

Od září 1954 vyučuje na Lublinské katolické univerzitě filozofickou etiku. O dva roky později je vedoucím katedry, funkce mu zůstává dalších dvacet dva let.¹³ V tomto čase stále pracuje i jako studentský kaplan, dále jako kaplan pro pracovníky zdravotnictví. Je velmi oblíbeným učitelem, svůj plat tajně odevzdává, čímž podporuje chudé studenty. Etiku nejen vykládá, ale žije. Svým osobním životem, vyjadřováním a

¹¹ Srov. WEIGEL, G., *Svědék naděje: životopis papeže Jana Pavla II.*, s. 90.

¹² Srov. tamtéž, s. 104.

¹³ Srov. tamtéž, s. 141.

zájmem o člověka je druhými přitahován a respektován.¹⁴ Snaží se povzbuzovat mladé, vést je k odpovědnosti, učí je nahlížet na život z perspektivy evangelia. Jde proti proudu církevního učení, že lidská sexualita je špatná, nebo v druhém marxistickém extrému, že je s ní třeba experimentovat. Učí o tom, že láska je především zodpovědnost, a to i na tělesné rovině.

4. července 1958 jmenuje papež Pius XII. Karola Wojtylu pomocným biskupem v Krakově. 28. září 1958, ve svých 38 letech přijímá biskupské svěcení ve Wawelské katedrále. Stává se tak nejmladším polským biskupem. Ve své práci biskupa nadále učí na Lublinské univerzitě, i když ne tak často. Pečuje o arcidiecézi, věnuje se rozsáhlé pastorační činnosti. O jeho kázání a exercicie je obrovský zájem. Nebojí se nepříjemností komunistických úřadů, uspořádá například půlnoční mši svatou pod širým nebem. I v této funkci udržuje styky se svými přáteli z dob mládí a dospívání. Zároveň je ujišťuje slovy „Nebojte se“¹⁵ o tom, že pro ně zůstane stále stejným Wujkem, kterým pro ně vždy byl.¹⁶

Roku 1959 ohlašuje papež Jan XXIII. svolání 2. vatikánského koncilu, v tomto čase vykonává biskup Karol Wojtyla funkci kapitulního vikáře. Cítí, že koncil bude v životě církve významným. Do té doby zastává spoustu povinností v arcidiecézi. Snaží se o to, aby komunistické úřady neodebraly budovu semináře ke svým účelům. Vybojuje pro seminaristy přízemí a první patro domu.

5. srpna 1962 odjíždí do Říma na zahajovací zasedání 2. vatikánského koncilu, které je stanoveno na 11. října. Koncil má za úkol obnovit křesťanskou víru, zavést dialog se světem a dát slovo správnému poselství evangelia.¹⁷ Během trvání koncilu se biskup, později arcibiskup Karol Wojtyla aktivně a vášnivě účastní diskuzí, pronáší proslovy např. o obnově liturgie, o Zjevení, o církvi jakožto Božímu lidu, hovoří o náboženské svobodě a její zodpovědnosti, o povolání laiků nebo o ateismu. Klade důraz na pochopení současného člověka a jeho očekávání od církve. O koncilních jednáních průběžně informuje svoji Krakovskou arcidiecézi.

¹⁴ Srov. WEIGEL, G., *Svědék naděje: životopis papeže Jana Pavla II.*, s. 145-146.

¹⁵ Citace převzata: WEIGEL, G., *Svědék naděje: životopis papeže Jana Pavla II.*, s. 153.

¹⁶ Srov. tamtéž, s. 152-157.

¹⁷ Srov. tamtéž, s. 159.

3. 6. 1963, v průběhu koncilu umírá papež Jan XXIII., jeho nástupcem je zvolen dne 21. 6. papež Pavel VI.¹⁸

30. prosince 1963 je biskup Karol Wojtyła jmenován papežem Pavlem VI. za krakovského arcibiskupa, do funkce je slavnostně uveden 8. března roku 1964.

V prosinci roku 1965 je 2. vatikánský koncil ukončen. Arcibiskup Wojtyła se vrací do Krakova, kde se snaží uvádět koncilové myšlenky do praxe. Věnuje se pastorační činnosti intelektuálů, navštěvuje farnosti, zakládá ve farnostech farní charitní skupiny, které tajně pečují o chudé a nemocné ze svého okolí.¹⁹

V říjnu roku 1967 je jmenován kardinálem. Jako kardinál se roku 1971 účastní synody biskupů o spravedlnosti ve světě, o rok později zahajuje synodu v Krakově. Díky této vnitrocírkevní synodě, na které se schází lidé z řad duchovenstva, intelektuálů, či dělníků, mohou polští křesťané zakusit skutečné společenství – *communio* – a postupně začít uvádět do běžného života myšlenky 2. vatikánského koncilu, které jimi byly zkoumány a porovnávány s realitou. Synoda je ukončena 8. června 1979. V těchto letech navštěvuje Karol Wojtyła Kanadu a Spojené státy Americké, Austrálii či Československo. Během 14 let působení v této pozici usiluje o náboženskou svobodu, o posílení společenského vlivu kněží a duchovních, o reformu výuky v semináři, oslovuje nové mladé duchovenstvo, pořádá celoroční kurz pro kleriky na téma předmanželské přípravy a rodinného života. Statečně hájí základní lidská práva. Bojuje za polský národ utlačovaný komunistickou mocí.²⁰

6. srpna 1978 umírá papež Pavel VI., novým papežem se 25. 8. 1978 stává Albino Luciani, který přijímá jméno Jan Pavel I. Pouhý měsíc po svém zvolení, dne 28. září 1978 nečekaně skona.²¹

16. října 1978 je arcibiskup Karol Wojtyła ve svých 58 letech zvolen prvním slovanským papežem v dějinách církve. Z úcty ke svému předchůdci přijímá jméno Jan Pavel II. Uvedení do funkce univerzálního pastýře světa připadá na 22. října 1978.²² Svoji slavnostní řeč pronáší v italštině. Z jeho úst několikrát zaznívá: „Nebojte se.“²³

¹⁸ Srov. WEIGEL, G., *Svědék naděje: životopis papeže Jana Pavla II.*, s. 151.

¹⁹ Srov. tamtéž, s. 189-208.

²⁰ Srov. tamtéž, s. 208-233.

²¹ Srov. WALSH, M., *Jan Pavel II.*, s. 45.

²² Srov. WEIGEL, G., *Svědék naděje: životopis papeže Jana Pavla II.*, s. 234-266.

²³ Citace převzata: WEIGEL, G., *Svědék naděje: životopis papeže Jana Pavla II.*, s. 266.

Tato papežova slova byla zásadní v krocích jeho pontifikátu, který trval téměř 27 let. Během těchto roků se věnuje pastorační péči a usiluje o náboženskou svobodu. Zasazuje se o světový mír a pád komunismu v totalitních zemích, rozvíjí mezináboženský dialog, osobně se setkává s vyslanci hlav států, přijímá biskupy i poutníky. Pro rozhovory s těmito lidmi, kterým pečlivě naslouchá, nepotřebuje tlumočníky. Zakládá světové dny mládeže, světový den nemocných, vyhláší zvláštní rok zasvěcený Panně Marii a eucharistii, věnuje se jubilejnímu roku 2000. Tvrdě odsuzuje terorismus, který se nevyhne ani jeho osobě. Dne 13. května 1981 je postřelen na Svatopetrském náměstí atentátníkem.²⁴ Z těžkých zranění se navzdory komplikaci v podobě cytomegaloviru, který se mu do jeho těla dostal vadnou transfuzí krve, uzdravuje.²⁵ Svůj úřad dál vede pevně, zodpovědně, s pokorou, do posledních chvil svého života.

Během svého pontifikátu vykoná po celém světě celkem 104 apoštolské cesty, napíše 14 encyklik, 15 apoštolských exhortací, 11 apoštolských konstitucí, 45 apoštolských listů a 5 knih. Předsedá 147 beatifikačním obřadům a 51 kanonizacím, při kterých svatořečí 482 lidí.²⁶

2. dubna 2005 umírá ve věku 84 let.²⁷

1. května 2011 je blahořečen.

27. dubna 2014 je prohlášen za svatého.

²⁴ Srov. WEIGEL, G., *Svědék naděje: životopis papeže Jana Pavla II.*, s. 393.

²⁵ Srov. FROSSARD, A., *Portrét Jana Pavla II.*, s. 33.

²⁶ Životopisy svatých: Jan Pavel II. - Církev.cz. *Církev.cz* [online]. Česká biskupská konference [cit. 18.08.2020]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/archiv/140427-zivotopisy-svatych-jan-pavel-ii>

²⁷ Srov. WEIGEL, G., *Svědék naděje: životopis papeže Jana Pavla II.*, s. 5.

2. Pojetí svátosti eucharistie v encyklikách papeže Jana Pavla II.

V tomto oddíle představím pojetí svátosti eucharistie v jednotlivých encyklikách Jana Pavla II. Encyklika je papežský okružní list určený nejen duchovním osobám, ale všemu Božímu lidu. Pojednává o důležitých tématech víry nebo mravů nebo nabízí pohled nejvyššího pastýře církve na nějaké společenské, sociální a jiné problémy. U encyklik Jana Pavla II. se zaměřím na souvislosti daných témat s eucharistií. Postupovat budu chronologicky.

2.1. Encyklika *Redemptor hominis*

V encyklice *Redemptor hominis*, Vykupitel světa ze 4. března 1979 se Jan Pavel II. věnuje pravdě o člověku. Svátosti eucharistie se dotýká v 4. kapitole s názvem Poslání církve a úděl člověka.

Dle papežových slov otevírá pravdu o člověku osoba Ježíše Krista. Ježíš se dobrovolně obětuje Bohu Otci, ten jeho oběť přijímá. Bůh Otec, jediný zdroj života a smrti, odměňuje Synovu poslušnost darem Ducha svatého a věčným životem. Zde se odráží tajemství vykoupění, do kterého církev sama proniká.

Ježíš vlastní smrtí vykoupil svůj lid, údy Kristova těla, tj. církev.²⁸ Ta získává výkupný podíl zachováním věrnosti Slovu a služby pravdě zejména skrze jednotlivé svátosti.

Z Ježíšovy vůle se jeho oběť neustále obnovuje v eucharistii. Proto je tato svátost vrcholem všech svátostí a plností křesťanského života. Eucharistií obnovujeme tajemství, které nás spojujeme s Kristovým lidstvím i božstvím. Díky Ježíšově spasitelné oběti na kříži jsme vykoupeni. Je to cena vysoká, důkaz nekonečné lásky Boha vůči člověku.

Jako základní věroučnou a existenciální pravdu vidí Jan Pavel II. to, že právě eucharistie vytváří církev, neboť dává shromážděným věřícím jednotu, jakou měli první Kristovi učedníci. Skrze službu církve se nám Kristus stále znovu a nově v Duchu svatém vydává. Díky slovům ustanovení, které pronáší církevní služebníci, se smíme dotýkat těla a krve Páně.²⁹

Církev žije plně z této svátosti, přesto však přes veškeré snahy učitelského úřadu nedokáže zcela pochopit ani slovně vyjádřit, co eucharistie je a k čemu během

²⁸ Srov. 1Kor 6,15.

²⁹ Srov. JAN PAVEL II., *Redemptor hominis*, 20.

proměňování dochází. Je to svátost nepopsatelná. Církev musí vytrvat a neustále rozvíjet a obnovovat eucharistický i duchovní život v jeho plném významu.³⁰

Eucharistie je skutečný Ježíš. Ježíš, který uděluje milost duším a dává jistotu věčné slávy. Setkání s živým Kristem v této svátosti nám ukládá povinnost přesného dodržení liturgického slavení. Je to prostor, kde se Bůh k člověku sklání v plné důvěře. Nesmíme proto dopustit, abychom Boha v tuto chvíli zarmoutili například tím, že nám slavení zevšední. Všichni duchovní při svém plném vědomí musí zajistit, aby byla této svátosti projeována náležitá úcta. Toto je prostor, kde vracíme Pánu Ježíši jeho lásku. Papež zdůrazňuje slova svatého apoštola Pavla: „Proto musí člověk sám sebe zkoumat, a tak ať chléb jí a z kalicha pije,“³¹ čímž propojuje svátost eucharistie se svátostí pokání. Pokud se člověk neobráčí a nepřijme pokání, pozbývá výkupná síla svátosti eucharistie účinnosti. Je důležité neustálé vnitřní obrácení. Samo pokání ještě nedává ony záruky, pokud kající nedosáhne určité vnitřní hloubky a naprosté odevzdanosti Bohu. Církev díky zpovědní praxi pomáhá jednotlivcům tím, že brání práva lidské duše na osobní setkání s Kristem ukřižovaným a odpouštějícím. Svátost eucharistie a svátost pokání nesou život církve. Pokání je prostředek nasycení eucharistického sjednocení, o které církev usiluje.³²

2.2. Encyklika *Dives in misericordia*

Encyklika *Dives in misericordia*, O Božím milosrdenství vyšla 30. 11. 1980. Jan Pavel II. zde poukazuje na milosrdného Boha Otce, jehož tvář člověku zjevuje Ježíš. „Kdo viděl mne, viděl Otce.“³³ Ježíš Kristus je napříč dějinám jedinou osobou, která dovede každého člověka k lásce Boha Otce. Kristus ukazuje na tuto lásku ve svém pozemském učení, jehož hlavním tématem je boží milosrdenství. Svou pedagogickou činnost projevuje především skutky, stejně jako starozákonní Bůh Otec. Milosrdenství tak jak je prokazoval Ježíš i tak jak je vnímali apoštolové, je projevem skutečné lásky. V něm jsou veškeré nánosy zla a špíny obmývány láskou. Jan Pavel II. v encyklice žádá společnost, aby právě tento projev milosrdenství, přemáhání zla dobrem, v církvi i ve světě vítězil.³⁴

³⁰ Srov. tamtéž, 20.

³¹ Srov. 1Kor, 11,28.

³² Srov. JAN PAVEL II., *Redemptor hominis*, 20.

³³ Srov. Jan 14,18.

³⁴ Srov. JAN PAVEL II., *Dives in misericordia*, 6.

Největším vyjádřením milosrdenství jsou velikonoční události. Bůh Otec je natolik věrný svému stvoření, že přijímá oběť svého jediného Syna pro záchranu člověka. Ježíš, který všem projevuje milosrdenství, je tupen, hanben, bičován, korunován trny, přibit na kříž a vystaven velké bolesti až do skonání. V těchto chvílích se jeho božství dotýká morálních i fyzických ran lidí. Zlo, jež jej dovede na kříž je přemoženo láskou milosrdenství Boha Otce. Kristus je vzkříšen a třetího dne vstává z mrtvých.³⁵

Mesiášův úmysl konat milosrdenství se stává náplní církve. Církev toto milosrdenství hlásá, střeží a spravuje. Četba Božího slova, jeho rozjímání a účast na svátostech jsou nástroji církve. Ze svátostí jsou to především eucharistie a svátost smíření, které přibližují člověka k lásce přemožené na kříži. Samotný eucharistický obřad dosvědčuje lásku Boha Otce, který se s lidmi neustále touží sjednocovat. Zpověď dává možnost dojít ke spojení lidem, jež jsou zatíženi těžkými hříchy. Díky těmto svátostem může člověk zakusit Boží milosrdenství. Tak jak je nekonečný Bůh, je nekonečné jeho milosrdenství. Síla a ochota odpuštění pramení v oběti na kříži. Jen lidská slabost a nevěle lidí k obrácení a pokání vede k odmítání pravdy. Bůh je přesto věrný a čeká na své marnotratné syny.³⁶

2.3. Encyklika *Laborem exercens*

Encyklika *Laborem exercens*, O lidské práci ze dne 2. června 1985 pojednává o člověku v jeho širší skutečnosti, kterou je práce.

V úvodu dokumentu Jan Pavel II. zmiňuje svoji první encykliku *Redemptor hominis* a opakuje její slova o člověku, který je základní cestou církve.³⁷ Touto jednotkou se stává na základě tajemství Kristova vykoupení.³⁸ Útrapy a námaha k lidské práci patří. Díky dřině může věřící člověk zakoušet sjednocení s Kristem na jeho díle spásy, které vrcholí na kříži.³⁹

V encyklice se papež o svátosti eucharistie nezmiňuje. Lidskou práci spojuje s podílem na Kristovu kříži, díky kterému má člověk účast, a to v témže duchu, i na Ježíšově díle vykoupení.

³⁵ Srov. tamtéž, 7.

³⁶ Srov. JAN PAVEL II., *Dives in misericordia*, 13.

³⁷ Srov. JAN PAVEL II., *Redemptor hominis*, 4.

³⁸ Srov. JAN PAVEL II., *Laborem exercens*, 1.

³⁹ Srov. tamtéž, 27.

2.4. Encyklika *Slavorum apostoli*

Encyklika *Slavorum apostoli*, Apoštolové Slovanů ze dne 2. června 1985 je napsána na památku evangelizačního díla Cyrila a Metoděje po jedenácti staletích. Jan Pavel II. v ní navazuje encykliku papeže Lva XII. *Grande munus*, která rozšiřuje úctu těchto dvou svatých na celou církev. V odstavcích 12 a 17 papež vyzdvihuje dílo zmíněných mužů, jejichž výsledkem je možnost používání řeči daného národa při liturgických obřadech. Dle jeho slov se tak liturgie stává symfonií složenou z hlasů a tónin z různých částí světa k oslavě Boží.⁴⁰

2.5. Encyklika *Dominum et vivificantem*

Encyklika *Dominum et vivificantem*, O Duchu svatém v životě církve a světa ze dne 18. května 1986 pojednává o Duchu svatém jakožto životním principu církve. Cílem papežského sdělení je ukázat, že Duch svatý pomáhá k naplnění Božího plánu spásy, jehož zdrojem je osoba Ježíše Krista.⁴¹

Samotné Ježíšovo zrození je dílem Ducha svatého. Duch svatý zastiňuje Marii a stojí u zrodu božského mateřství Panny Marie. Církev od samého počátku tajemství tohoto vtělení vyznává.⁴²

Během poslední večeře Ježíš mluví o svém odchodu. Zároveň dodává, že je pro učedníky dobré, aby odešel. Ohlašuje svou smrt na kříži. Z jeho dalších slov však zazní příslib: „Nenechám vás sirotky, zase přijdu k vám;“⁴³ „Jsem s vámi po všechny dny až do konce světa.“⁴⁴ Ježíš znovu přijde. Vlastní obětí na kříži uzavírá pozemský úkol a otevírá nový způsob svého působení, jež je doplněno o aktivitu Ducha svatého.⁴⁵

Eucharistie je úplné a svátostné vyjádření Kristova odchodu skrze tajemství kříže a zmrtvýchvstání. V ní Ježíš pokaždé znovu přichází a zůstává ve spásonosné přítomnosti v oběti a přijímání. To vše se odehrává z moci Ducha svatého. Účastí na Kristově oběti v eucharistii nalézá člověk sám sebe. Vlastní darování se mu umožňuje najít vnitřní soulad božských osob, který vede k souznění mezi lidmi navzájem a mezi lidmi a

⁴⁰ Dostupné z: http://www.moraviamagna.cz/dokumenty/d_slavor.htm

⁴¹ Srov. JAN PAVEL II., *Dominum et vivificantem*, 1.

⁴² Srov. tamtéž, 49.

⁴³ Srov. Jan 14,18.

⁴⁴ Srov. Mt 28,20.

⁴⁵ Srov. JAN PAVEL II., *Dominum et vivificantem*, 63.

Bohem. Papež vyzdvihuje učení prvotních křesťanů, kteří setrvali při lámání chleba a modlitbách, čímž vytvářeli jednotu apoštolského učení.⁴⁶ Tímto způsobem oslavovali ukřižovaného Pána, který vstal z mrtvých a znovu mezi ně přichází skrze eucharistické společenství církve. Po všechny křesťanské generace, i přes nátlaky a rozkoly společnosti, dává eucharistie církvi své „sebepojetí a sebezpečetění.“⁴⁷

Papež vidí veliký úkol církve ve sjednocení všech pokřtěných v témže Duchu poutem lásky, kterým je eucharistie. Zmiňuje římskou liturgii, jež každodenně vstupuje do lidských životů skrze slova pronášena knězem: „Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého, tys naplnil Otcovu vůli a v Duchu svatém jsi dal svou smrtí život celému světu.“⁴⁸ Taktéž se odvolává na třetí eucharistickou modlitbu: „Duch svatý z nás udělal "obět' úplnou a ustavičnou.“⁴⁹ Církev je nástrojem vnitřního spojení s Bohem a lidmi, žije z Ježíšova odchodu a jeho stále nového příchodu. Skrze Ducha svatého je svátostí v Kristu.⁵⁰

2.6. Encyklika *Redemptoris mater*

Encykliku *Redemptoris mater*, O blahoslavené Panně Marii v životě putující církve z 25. března 1987 věnuje Jan Pavel II. úvaze o významu života Panny Marie v Kristově tajemství a v životě církve.⁵¹

O svátosti eucharistie se zmiňuje v odstavci 44, kde obdivuje Marii jako opatrovnici Božího slova, které uchovávala ve svém srdci.⁵² Mariino mateřství bylo vykoupeno Kristovou obětí. Všechn křesťanský lid se Ježíše může dotýkat během eucharistické hostiny, obřadu vykoupení, ve kterém se zpřítomňuje Kristova obět', „jeho pravé tělo, narozené z Panny Marie.“⁵³

Papež vidí spojitost v uctívání mariánského kultu a eucharistie, vždyť „Maria vede věřící k eucharistii.“⁵⁴

⁴⁶ Srov. Sk 2,42.

⁴⁷ Citace převzata: JAN PAVEL II., *Domínium et vivificantem*, 62.

⁴⁸ Dostupné z: <http://m.liturgie.cz/mesnirad.html>

⁴⁹ Citace převzata: JAN PAVEL II., *Domínium et vivificantem*, 41.

⁵⁰ Srov. tamtéž, 63.

⁵¹ Srov. JAN PAVEL II., *Redemptoris mater*, 1.

⁵² Srov. tamtéž, 43.

⁵³ Citace převzata: JAN PAVEL II., *Redemptoris mater*, 44.

⁵⁴ Srov. tamtéž.

2.7. Encyklika *Sollicitudo rei socialis*

Encykliku *Sollicitudo rei socialis*, Starostlivost církve o sociální otázky z 30. prosince 1987 sepsal Jan Pavel II. z důvodu hospodářského úpadku, který postihl i rozvojové země. Papež otevírá sociální otázky a úkoly církve, neboť krize ohrožuje lidské životy. Snaží se zde o potvrzení a doplnění listů svých předchůdců v hodnotách učení církve.⁵⁵

Vše, co se odehrává v čase, je pouhý odraz toho, co přijde na konci dějin. Přesto toto očekávání nesmíme používat jako výmluvu. Církev přijímá člověka s jeho chybami i hříchy, je si zároveň vědoma, že má dobré vlastnosti. Nemůže však omlouvat nezájem o druhé. Všechno úsilí o to, aby byl lidský život lidštějším, nebude marné ani ztracené. Každá dobrá snaha je odevzdávána Bohu Otci. Toto je způsob, kterým můžeme již zde na zemi zakoušet tajemné království Boží, míní papež.⁵⁶

Jan Pavel II. v encyklice upozorňuje na fakt, že Boží království na zemi zpřítomňujeme především slavením eucharistie. Zde se chléb a víno, plody lidské práce, proměňují ve své podstatě působením Ducha svatého a slovy kněze v tělo a krev Pána Ježíše Krista.

2.8. Encyklika *Redemptoris missio*

V encyklice *Redemptoris missio*, O stálé platnosti misijního poslání ze dne 7. prosince 1990 připomíná Jan Pavel II. misijní poslání církve, jakožto povinnosti všech křesťanů. Apeluje na vzájemnou spolupráci všech církví a na vedení dialogu mezi jednotlivými společenstvími. Cílem dokumentu je obnovit víru, která sílí ve chvíli jejího předávání. Papež vyzývá k nové evangelizaci národů,⁵⁷ protože jedině Kristus ukazuje člověku hloubku jeho lidství. Je nezbytné přibližovat se ke Kristu, neboť události kříže vrátily lidstvu důstojnost a smysl existence. „Všechny národy, otevřete dveře Kristu!“⁵⁸ volá papež.

V raných dobách křesťanství nacházíme vedle apoštolů další nadšence, skupiny, společenství i jednotlivce, kteří se navzdory dobovým těžkostem vydávají k hlásání

⁵⁵ Srov. JAN PAVEL II., *Sollicitudo rei socialis*, 1-3.

⁵⁶ Srov. tamtéž, 48.

⁵⁷ Srov. JAN PAVEL II., *Redemptoris missio*, 2.

⁵⁸ Citace převzata: JAN PAVEL II., *Redemptoris missio*, 3.

evangelia. Jako příklad uvádí Jan Pavel II. křesťanskou obec v Antiochii,⁵⁹ kdy po postě, modlitbě a společném slavení eucharistie nacházeli přítomní skrze Ducha svatého nové misionáře.⁶⁰ I dnes je třeba hlásat evangelium stejně horlivě, jako v dobách prvotní církve.⁶¹

K šíření evangelia jsou povolání všichni pokřtění. Toto potvrzuje i konstituce *Lumen gentium* 2. vatikánského koncilu, v níž se objasňuje misijní charakter Božího lidu.⁶² Misionářská činnost může být vykonávána různými způsoby. Může to být založení nové církve, které ovšem není možné bez kněžské služby; eucharistie nebo zabezpečení charitativního díla různého charakteru. Misie neočekávají pouze hmotný charakter. Všechna dobra, která člověk od Boha obdrží, jsou pouze propůjčena k dalšímu užití. Štědrost dávání musí být vždy posvěcena vírou. I z tohoto důvodu je misiím určen tzv. Světový den misí, jakožto důležitý den v životě církve. V něm mají věřící jedinečnou možnost spojit se s Bohem a dávat mu své dary na celém světě při slavení eucharistie.⁶³

V rámci misijního poslání, které je určeno všem pokřtěným, vidí papež v eucharistii dar Bohu a celému misijnímu světu. Jedině díky vysluhování eucharistie knězem může vzniknout nová církevní obec. Eucharistie je dle Jana Pavla II. základem církve jakožto územní jednotky a jako pojící prvek mezi věřícími navzájem a věřícími a Bohem.

2.9. Encyklika *Centesimus annus*

V encyklice *Centesimus annus* z 1. května 1991 vzdává Jan Pavel II. své díky Bohu za stálou aktuálnost encykliky *Rerum novarum*, která byla napsána Lvem XIII. roku 1891. Církev je neustále konfrontována s pokrokem a změnami doby a musí čelit tlakům společnosti a zastávat lidská práva a pravdu o člověku ve světle Božího zjevení. Cílem encykliky je zdůraznit učení církve a poukázat na zásady uvedené v encyklice *Rerum novarum*.⁶⁴

⁵⁹ Srov. Sk 13,2-3.

⁶⁰ Srov. Sk 13,1-4.

⁶¹ Srov. JAN PAVEL II., *Redemptoris missio*, 27.

⁶² Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, s. 52-53.

⁶³ Srov. JAN PAVEL II., *Redemptoris missio*, 81.

⁶⁴ Srov. JAN PAVEL II., *Centesimus annus*, 1.

Papež se zmiňuje o svátostech v kapitole 55. Uvádí zde, že církev skrze svátosti otevírá člověku Boží spásu, která ho vede k věčnému životu. Proto je třeba vynaložit veškerá úsilí k evangelizaci, jež vede k rozvoji celého člověka. O svátosti eucharistie zde Jan Pavel II. nepojednává.⁶⁵

2.10. Encyklika *Veritatis splendor*

V encyklice *Veritatis splendor*, O základech morálního učení církve z 6. srpna 1993 si přeje Jan Pavel II. nahlédnout do základního mravního učení katolické církve jako celku a připomenout některé pravdy tohoto učení. Encykliku píše z důvodu obav z rozšiřujících se názorů, které katolickou morální nauku zkreslují, ba dokonce popírají.⁶⁶

Papež v encyklice poukazuje na fakt, že základem křesťanské morálky je následování Ježíše Krista. Ježíš je vtělená moudrost,⁶⁷ která dává nové přikázání. „Milujte se navzájem, milujte se tak, jako já vás miloval,“⁶⁸ „milujte se do krajnosti,“⁶⁹ „neboť nikdo nemá větší lásku než ten, kdo položí za druhé život.“⁷⁰ „Kdo chce jít za mnou, zapři sám sebe.“⁷¹

Ježíš vyzývá učedníky k následování. Nestačí ovšem pouhé naslouchání Ježíšovu slovu, Kristův učedník musí přilnout k jeho osobě. Teprve pak může být zasaženo jeho nejhlubší nitro.⁷²

Křtem se člověk připodobňuje ke Kristu. Křtěnec si doslova Krista obléká,⁷³ umírá hříchu a získává nový život.⁷⁴ Eucharistie, svátost Nové smlouvy, je vrcholem připodobnění se ke Kristu, jakožto zdroji života věčného.⁷⁵ Je principem a silou úplného sebedarování. Sám Ježíš nám nařizuje, abychom si ve svátosti eucharistie tento způsob sebedarování připomínali.⁷⁶

⁶⁵ Srov. tamtéž, 55.

⁶⁶ Srov. JAN PAVEL II., *Veritatis splendor*, 4.

⁶⁷ Srov. Jan 6,25.

⁶⁸ Srov. Jan 15,12.

⁶⁹ Srov. Jan 13,1.

⁷⁰ Srov. Jan 15,13.

⁷¹ Srov. Mt 16,24.

⁷² Srov. JAN PAVEL II., *Veritatis splendor*, 19.

⁷³ Srov. Gal. 3,27.

⁷⁴ Srov. Řím 6,3-11.

⁷⁵ Srov. Jan 6,51-58.

⁷⁶ Srov. JAN PAVEL II., *Veritatis splendor*, 21.

Dle papežových slov je evangelizace nejen hlásání zmrtvýchvstalého Krista, ale také hlásání a prezentace morálních vzorů. Základ křesťanské morálky se projevuje především v jednotlivých životech. Sama církev předkládá lidem životy svých světců a světic jakožto obrazy Boží dobroty.

Morální život lze dle Jana Pavla II. chápat jako tzv. duchovní bohoslužbu, která čerpá obživu ze svátostí, zejména z eucharistie. Díky eucharistii má křesťan účast na oběti kříže, kde se spojuje s láskou Krista. V eucharistii se nám Kristus daruje. Tak získáváme schopnost žít podle téže lásky v celém našem životě. Čím více je člověk poslušný zákonu Ducha svatého, tím více roste jeho svoboda, ve které slouží pravdě, lásce a spravedlnosti.⁷⁷

2.11. Encyklika *Evangelium vitae*

V encyklice *Evangelium vitae*, O životě, který je nedotknutelné dobro z 25. března 1995 se Jan Pavel II. zamýšlí nad životem člověka jako nad posvátným závazkem vůči Bohu. Tento závazek musí lidstvo střežit a opatrovat od jeho samého počátku až do úplného konce. Církev si je této skutečnosti vědoma, proto pro ni živý člověk představuje první a základní cestu. Papež je znepokojen z nových, život ohrožujících lidských pohrom, kterými jsou například genocidy, vraždy, potraty, dobrovolná ukončení životů, ale také vše, co potlačuje lidskou důstojnost jako prostituce, obchod se ženami, otroctví, hanebné zacházení s dělníky aj.⁷⁸

Bůh se díky vtělení sjednotil s každým člověkem, přesto papež vnímá, že dnešní svět svůj vztah vůči Bohu nikterak neposiluje. Místo spojení s „být“ dostávají přednost hodnoty spojené s „mít“. Dokonce i lidské tělo, lidská sexualita jsou pouhými měřítky výkonu a chťíce. Člověk přestává být posuzován dle toho, kým je, a měřítkem se stává, co má a co dokáže. Svatý otec si je jist, že pokusy snažící se umlčet Boží hlas nemohou uzavřít lidská svědomí. Vybízí proto k morální odpovědnosti jednotlivců i společnosti.⁷⁹

Krev, která je prolita za každého člověka, doléhá k Hospodinu. O to jedinečně křičí k Bohu krev jeho Syna. Ta je prolévána jako dar nového života. Není znamením smrti, nýbrž nástrojem lásky. Kdo ve svátosti eucharistie pije Kristovu krev, zůstává

⁷⁷ Srov. tamtéž, 107.

⁷⁸ Srov. JAN PAVEL II., *Evangelium vitae*, 3.

⁷⁹ Srov. tamtéž, 23.

v něm a je onou láskou zahrnován. Ježíšova krev dává lidem novou sílu a naději ve vítězství nad smrtí. Církev proto zkoumá tajemství vykoupení a je povolána k hlásání radostné zvěsti, která přesahuje hranice pozemského života všem duším.⁸⁰ Bůh je blízko a my jakožto putující Boží lid, lid života a pro život, musíme kráčet k tajemství vykoupení s důvěrou.⁸¹

Eucharistie je v encyklice vnímána jako nástroj, díky kterému člověk zůstává zahrnut Boží láskou.

2.12. Encyklika *Ut unum sint*

Encyklika *Ut unum sint*, O ekumenickém úsilí z 25. května 1995 otevírá otázky jednoty křesťanů přicházejících s novým tisíciletím, které je jubileem vtělení Syna Božího. Kristus nás volá k jednotě. Stejně Jan Pavel II. v encyklice vybízí k ekumenickému úsilí, které vede k obrácení srdcí, modlitbě a očistě vzájemných historických bolestí.⁸²

Papež zde zmiňuje učení 2. vatikánského koncilu, které říká, že v čele s Petrovým nástupcem a biskupy je katolická církev pravou církví Kristovou. Katolickou církev spojuje s ostatními nedokonalými společenstvími pouto Ducha svatého, úcta k Písmu svatému a některé svátosti – především křest a eucharistie. Právem tedy můžeme nazývat za bratry v Pánu všechny, kdo jsou křtem spojeni ke Kristu.⁸³

Katolická církev má díky apoštolské posloupnosti, kněžství a eucharistii nejbliže k pravoslavným církvím. Zde roste Boží církev především díky jejímu slavení svátosti eucharistie.⁸⁴

Ekumenické úsilí také vede k obnově liturgie. Různá společenství zařadila své slavení večeře Páně do každé neděle. Existují i další aspekty jako jsou například roucha, obrazy, kadidlo, gestikulace, které vedou ke společnému sblížení. Největší touhou dle papeže zůstává slavení jediné eucharistie Páně. Také v určitých situacích může katolický kněz udělit křesťanům, kteří nejsou v plném společenství s katolickou církví, svátost

⁸⁰ Srov. tamtéž, 25.

⁸¹ Srov. tamtéž, 105.

⁸² Srov. JAN PAVEL II., *Ut unum sint*, 1.

⁸³ Srov. tamtéž, 12-13.

⁸⁴ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, s. 451-452.

pomazání nemocných, svátost smíření a svátost eucharistie. Jak připomíná koncilní dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio*, je to tehdy, kdy dotyčná osoba po udělení svátosti plně touží a chová k ní stejnou úctou jako katolická církev.⁸⁵

Veliké riziko u slavení svátostí, obzvláště u slavení eucharistie vidí Jan Pavel II. v předávaném nepochopení jejich teologických předpokladů. Proto vznikla v roce 1979 Spojená mezinárodní komise pro teologický dialog mezi katolickou církví a pravoslavnou církví. Komise zkoumá především tradici staré církve a její naplnění ve společném slavení eucharistie. Je založena na jednotě víry. Komise dospěla k pozitivním závěrům týkajících se společného vyznání a prožívání víry,⁸⁶ z čehož se papež raduje. Mezi katolickou církví a církvemi západními je totožné vyznávání Ježíše Krista jako Boha a prostředníka mezi lidmi a Bohem, křest a úcta k Písmu svatému. Křest všechny spojuje svátostným poutem a dává základ úplného vyznání víry, kterým je zapojení do eucharistického společenství. Odlišně dle Svatého otce chápeme vztah mezi církví a Písmem svatým. Proto volá 2. vatikánský koncil po dialogu týkajícím se svátostí, především eucharistií, liturgií a službách církve. Protestantské církve nemohou žít s církví katolickou v plné jednotě, neboť jim chybí původní podstata eucharistického tajemství, svátost kněžství. Ačkoli si mohou při svém způsobu slavení večeře Páně připomínat Ježíšovu smrt, vzkříšení, zmrtvýchvstání a očekávat jeho druhý příchod, nemohou být plně začleněni do institutu spásy.⁸⁷ Z tohoto důvodu byly i v tomto ohledu zřízeny pracovní skupiny, které se soustředí na odpovědi o sporných otázkách, jako jsou křest, eucharistie, apoštolská posloupnost, svátostnost a autorita církve.⁸⁸

Veškerá úsilí a pokusy o ekumenické úsilí hodnotí papež Jan Pavel II. pozitivně. Přesto vyzývá ke stále hlubšímu zkoumání rozporných otázek nauky víry. Jde o vztah mezi Písmem svatým jakožto nejvyšší autoritou ve věcech víry a posvátnou tradicí; dále o následující témata: eucharistie jako svátost těla a krve Krista; reálná přítomnost Krista v eucharistii; posvěcující vylévání Ducha svatého; trojí svěcení – jáhen, kněz, biskup; učitelský úřad svěřený papeži a biskupům; Panna Maria jako duchovní matka, která promlouvá za učedníky Kristovy a za celé lidstvo.⁸⁹ Otázkou zůstává, „kdy nastane den,

⁸⁵ Srov. JAN PAVEL II., *Ut unum sint*, 46.

⁸⁶ Srov. tamtéž, 59.

⁸⁷ Srov. tamtéž, 66.

⁸⁸ Srov. tamtéž, 67.

⁸⁹ Srov. tamtéž, 79.

kdy bude dosaženo úplné jednoty ve víře a budeme moci společně slavit Nejsvětější eucharistii Páně.⁹⁰

Jan Pavel II. říká, že s biskupy, v čele s biskupem římským, je katolická církev základním a plným viditelným společenstvím, jehož nejvyšším svátostným projevem je slavení eucharistie. Právě díky eucharistii biskupové poznávají, že jsou spojeni v Kristu, kde nalézají všichni věřící potvrzení své víry.⁹¹

2.13. Encyklika *Fides et ratio*

V encyklice *Fides et ratio*, O vztazích mezi vírou a rozumem z 14. září 1998 představuje Jan Pavel II. obě tyto cesty jako důležitou pomoc pro náš život a orientaci v našem směřování k Bohu.

Objasňuje v ní Boží zjevení, které je zahaleno do tajemství. Ježíš přišel na svět proto, aby zjevil tvář Boha Otce. Přesto jeho způsob zjevování Otce je nad hranice lidského chápání. Dle slov papeže dokáže rozum do tohoto tajemství vstoupit pouze skrze víru. Ta jediná může tuto skutečnost uznat. Člověk díky osobě Ježíše Krista obdržel odhalení tajemství jako dar, kterým je zahrnut do vnitro-božské komunikace. Tento podnět pobízí lidské chápání k otevření se a k proniknutí onoho skrytého významu. Díky rozumu můžeme prožívat svoji duchovní přirozenost, ve které je obsažena osobní svoboda člověka. K nahlížení zjevení potřebuje rozum pomoc ve formě znamení. Ta mu dávají větší sílu, neboť pronikají dovnitř tajemství vlastním přičiněním. Na druhé straně znamení otevírají novou touhu překročit je a proniknout jejich hlubší význam. Je to způsob, kterým lze přistoupit k sakramentálnímu charakteru zjevení. Ve svátosti eucharistie je neoddělitelná jednota mezi věcí a jejím významem. Eucharistie je živý Kristus, který působí svým Duchem.⁹²

Člověk díky zjevení dochází k pochopení své vlastní existence. Zároveň je odkázán na tajemství Boha, jež lze pochopit pouze ve víře. Zjevení vybízí rozum, aby se nikdy nezastavil a své vědění neustále rozšiřoval.⁹³

⁹⁰ Citace převzata: JAN PAVEL II., *Ut unum sint*, 77.

⁹¹ Srov. tamtéž, 97.

⁹² Srov. JAN PAVEL II., *Fides et ratio*, 13.

⁹³ Srov. tamtéž, 15.

V této encyklice je eucharistie chápána jako viditelné svátostné znamení, které dává lidskému rozumu možnost svobodně chápat obsah tajemství zjevení. Eucharistie, ačkoli má podobu chleba, je skutečný a živý Kristus.

3. Pojetí svátosti eucharistie v encyklice *Ecclesia de eucharistia*

Encykliku *Ecclesia de eucharistia*, O eucharistii a jejím vztahu k církvi ze 17. dubna 2003, napsal Jan Pavel II. při příležitosti svého 50. výročí kněžství, které spadá do 25. roku jeho papežské služby. V encyklice se snaží probudit úžas věřících nad svátostí eucharistie. Objasňuje zde význam Ježíšových slov: „Hle já jsem s vámi po všechny dny až do konce světa.“⁹⁴ Dle papeže je tento příslib jádrem tajemství celé církve, která žije z eucharistie. V eucharistii se chléb a víno proměňují v tělo a krev Pána, který tak díky působení Ducha svatého dává lidem život.⁹⁵

Jan Pavel II. připomíná, že večeřadlo je místem, kde sám Ježíš ustanovil Nejsvětější svátost. Zde vzal do svých rukou chléb, lámal ho, dával svým učedníkům se slovy: „Vezměte, jezte, toto jest mé tělo. Pak vzal kalich, vzdal díky a podal jim ho se slovy: Pijte z něho všichni. Neboť toto jest má krev, která zpečetuje smlouvu a prolévá se za mnohé na odpuštění hříchů.“⁹⁶

Kristem pronesené: „To čiňte na mou památku,“⁹⁷ máme v poslušnosti jeho odkazu opakovat. Tato slova pochopili první apoštolové až na konci velikonočního tajemství, které je dle Svatého otce zároveň tajemstvím eucharistickým.⁹⁸

Papež zmiňuje, že se církev z velikonočního tajemství rodí. Eucharistie je ohniskem života církve. Již ve Skutcích apoštolů máme možnost číst, že učedníci „setrvali v apoštolském učení, v bratrském společenství, v lámání chleba a modlitbách.“⁹⁹ Právě lámání chleba zde ukazuje na eucharistii. Při eucharistické oběti se plně vracíme do času Zeleného čtvrtku. Připomínáme si události, které Ježíš před svým utrpením ohlašoval. Již v Getsemanské zahradě, kam Pán z večeřadla odešel, z něj začala vytékat krev, kterou před chvílí předal církvi jako nástroj vykoupení v eucharistické svátosti.¹⁰⁰ Tuto událost zpřítomňujeme znovu a znovu již po 2000 let.¹⁰¹

⁹⁴ Srov. Mt 28,20.

⁹⁵ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 1.

⁹⁶ Srov. Mk 14,24; Lk 22,20; 1 Kor 11,25.

⁹⁷ Srov. Lk 22,19.

⁹⁸ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 2.

⁹⁹ Srov. Sk 2,42.

¹⁰⁰ Srov. Lk 22,44.

¹⁰¹ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 3.

V zahradě zažívá Ježíš pocit opuštěnosti. Prosí své učedníky: „Bděte,“¹⁰² volá k Otcí: „Otče, vysvobod' mě od té hodiny,“¹⁰³ zároveň před hodinou našeho vykoupení neprchá a dodává: „ale právě kvůli té hodině jsem přišel.“¹⁰⁴ Do oněch chvil opuštěnosti se duchovně uvádí i každý kněz sloužící mši svatou. Společně s ním je do děje ponořeno i celé shromážděné církevní společenství.¹⁰⁵ V modlitbě Tajemství víry se ukazuje na Kristovo tajemství vykoupení. Zároveň zde i sama církev zjevuje své vlastní tajemství církve z eucharistie. Ačkoli se církev rodí o Letnicích díky seslání Ducha svatého, její kořeny vedou ještě do dob dřívějších, a to k večeřadlu. Zde Ježíš propojil čas učedníků se všemi staletími. Dle slov papežových zde ustanovil „tajemnou současnost!“¹⁰⁶ Ve velikonoční události a v eucharistii jsou obsaženy celé dějiny. Proto musí tento neskutečný prostor vzbuzovat úžas lidí slavicí eucharistii. Nejvíce musí být ovšem daným úžasem ohromen kněz jakožto služebník eucharistie, neboť je to právě on, kdo díky moci ustanovené Kristem propůjčuje svá ústa slovům, která pronáší Kristus ve večeřadle a která jsou přenášena z pokolení na pokolení služebného kněžství.¹⁰⁷ Jan Pavel II. si z celého srdce přeje encyklikou nově probudit toto ohromení. Nacházet Krista všude, a především ve svátosti Jeho Těla a Krve. Církev je živena a osvěcována Jeho eucharistickou přítomností. Papež přirovnává slavení eucharistie ke zkušenosti otevřených očí učedníků jdoucích do Emauz.¹⁰⁸

Nejsvětější svátost, ať je slavena v malém kostelíku, katedrále či sportovních stadionech, má univerzální rozměr. Je totiž v jistém smyslu slavena na „oltáři světa,“¹⁰⁹ jež spojuje nebe se zemí. Zahrnuje a vstupuje do veškerého stvoření. Kristus se stává člověkem, aby mohl celé stvoření opět odevzdat Otcí. Toto činí díky svému služebnému kněžství církve. Bůh Otec, který z ničeho stvořil tento svět, jej dostává opět zpět díky Kristově vykupitelské moci. To vše se uskutečňuje v eucharistii.¹¹⁰

Na své dějinné pouti je eucharistie to nejcennější, co může církev mít. Je to její duchovní pokrm. Tím se také vysvětlují její doktrinální výklady příslušných dokumentů. Papež konkrétně zmiňuje encykliky „*Mirae Caritatis* Lva XIII. (28. 5. 1902), *Mediator*

¹⁰² Srov. Mt 26,41.

¹⁰³ Srov. Jan 12,27.

¹⁰⁴ Srov. tamtéž.

¹⁰⁵ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 4.

¹⁰⁶ Citace převzata: JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 5.

¹⁰⁷ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 5.

¹⁰⁸ Srov. Lk 24,31.

¹⁰⁹ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 8.

¹¹⁰ Srov. tamtéž, 8.

Dei Pia XII. (20. 11. 1947) a *Mysterium fidei* Pavla VI. (3. 9. 1965).¹¹¹ Dokumenty 2. vatikánského koncilu eucharistické tajemství osvětlují pouze z různých aspektů, a to v konstituci o církvi *Lumen gentium* a v konstituci o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*. Jinak koncil zvláštní dekret o posvátné eucharistii nevydal. Koncil nicméně velmi přispěl k aktivnější a hlubší účasti shromážděných na mešní oběti. Jan Pavel II. v textu uvádí výstavy Nejsvětější svátosti a eucharistické průvody, díky kterým mohou věřící intenzivněji prožívat Kristovu milost. To vše vnímá jako pozitivní stránky. Zmiňuje ovšem i stránky stinné. Jsou místa, kde se od eucharistického kultu klanění upouští. Taktéž poukazuje na skupiny, které zjednodušují chápání eucharistického prožívání a posouvají tuto svátost na pouhé bratrské setkávání. Takto pojatá eucharistická chápání Jana Pavla II. velmi trápí, neboť eucharistie je pro něj tak velikým darem, že není možné její význam snižovat.¹¹²

3.1. Kapitola první: Tajemství víry

V modlitbě Tajemství víry se lidé setkávají s Kristovou obětí, která po staletí stále pokračuje. Zde Kristus odevzdává sám sebe a dovršuje dílo spásy. Církev slaví eucharistii jako památku Kristovy smrti a vzkříšení. Sama tuto skutečnost reálně zpřítomňuje. Je to událost natolik rozhodující v dějinách člověka, že nám Ježíš zanechal způsob, jak se na ní podílet. Každý věřící má možnost prožívat znovu a nově událost vykoupění při mši svaté.¹¹³

Mše svatá je památka Kristovy oběti a posvátná hostina Těla a Krve Krista.¹¹⁴ V každé komunitě, jež slaví tuto památku prostřednictvím posvěceného služebníka, je lidem předáváno to smíření s Bohem, které pro ně Ježíš svou smrtí jednou provždy získal. Je to oběť jediná a v čase trvalá.¹¹⁵ Kristus daroval církvi svou oběť a zároveň touží, aby se církev obětovala jemu. Papež v této části zmiňuje učení 2. vatikánského

¹¹¹ Citace převzata: JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 9.

¹¹² Srov. tamtéž, 9-10.

¹¹³ Srov. tamtéž, 11.

¹¹⁴ Srov. KKC, čl. 1382: „Mše svatá je zároveň a neoddělitelně památka oběti, v níž se zpřítomňuje oběť na kříži, a posvátná hostina společenství Těla a Krve Páně. Avšak slavení eucharistické oběti je zcela zaměřeno na důvěrné spojení věřících s Kristem ve svatém přijímání. Jít k přijímání, to je přijmout samotného Krista, který se za nás obětoval.“

¹¹⁵ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 12.

koncilu, které říká, že je eucharistie nejen zdrojem a vrcholem křesťanského života, ale svou účastí na ní shromáždění podává Bohu obětní dar a sebe samu.¹¹⁶

Nejde zde ovšem jen o Kristovo utrpení a smrt. Kristova Pascha v sobě nese i tajemství vzkříšení, které je vrcholem jeho oběti. Živým chlebem může být pouze živý Ježíš. Tuto pravdu pronášíme v modlitbě Tajemství víry slovy: „Tvé vzkříšení vyznáváme.“¹¹⁷

Kristus je v eucharistii reálně a skutečně přítomen.¹¹⁸ Spásná účinnost jeho oběti plně nastává, když člověk Nejsvětější svátost přijímá. V eucharistii přijímáme toho, kdo se za nás obětoval. Jeho Tělo a Krev. Sám Ježíš nás o tom ujišťuje slovy: „Když nebudete jíst tělo Syna člověka a pít jeho krev, nebudete mít v sobě život“¹¹⁹ a také „vždyť mé tělo je skutečný pokrm a má krev je skutečný nápoj.“¹²⁰ Spolu s Tělem a Krví daroval Kristus lidstvu ještě Ducha, kterého církev vyzývá ve své epiklesi. Papež zde zmiňuje III. eucharistickou modlitbu z *Římského misálu*.¹²¹

Eucharistie také směřuje k cíli, kterým je život věčný. Díky této svátosti ovšem přijímající nemusí čekat až na svoji smrt. Věčný život má možno zakusit již tady na zemi, ovšem jako „prvotinu budoucí plnosti.“¹²² V Nejsvětější svátosti přijímáme Kristovo Tělo vzkříšené a oslavené. Díky této skutečnosti tak dochází k propojení pozemské a nebeské církve.¹²³

V eucharistii vstupuje Pán také do všech dějinných událostí našeho světa. Do problémů, které daná doba nese. Papež zmiňuje například globalizaci, otázku spravedlnosti a solidarity, právo pracovat pro mír aj. To jsou dle Jana Pavla II. důvody, proč chtěl Kristus zůstat v této svátosti s námi. Když věřící zvěstuje smrt Páně, znamená to pro něj úkol. Úkol proměnit svůj vlastní život v život eucharistický. Mít touhu měnit svět podle evangelia.¹²⁴

¹¹⁶ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu.*, LG 11, s. 47

¹¹⁷ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, kapitola 13.

¹¹⁸ Srov. *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 85.

¹¹⁹ Srov. Jan 6, 53.

¹²⁰ Srov. Jan 6, 55.

¹²¹ [online]. Dostupné z: <http://m.liturgie.cz/misal/anafory/treti.htm>: „A nás všechny, kdo přijímáme jeho tělo a krev, naplň jeho Svatým Duchem, ať jsme jedno tělo a jedna duše v Kristu, našem Pánu.“

¹²² Citace převzata: JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 18.

¹²³ Srov. tamtéž, 18.

¹²⁴ Srov. tamtéž, 20.

3.2. Kapitola druhá: Eucharistie buduje církev

U Poslední večeře se shromáždili všichni apoštolové. Dvanáct vyvolených symbolizuje nový Izrael a počátek posvátné hierarchie. Ti od Krista obdrželi pokrm, Jeho Tělo a Krev, čímž byli zahrnuti do oběti, která se následně odehrála na Kalvárii. Apoštolové tento pokrm přijali a vstoupili s Ježíšem do posvátného společenství. Díky slovům: „To konejte na mou památku,“¹²⁵ se od této chvíle až do konce věků shromažďuje církev ve společenství s Ježíšem. Církev žije z eucharistie, eucharistie je středem jejího růstu.¹²⁶

Každý křesťan je skrze svátost křtu spojen s Kristem. Svátostným přijímáním znovu toto pouto obnovuje a upevňuje. Nejen že věřící přijímá Krista, ale Kristus také přijímá jeho. Dochází k přebývání jednoho v druhém. Shromáždění se neuzavírá do sebe, nýbrž dle slov papeže se stává „svátostí“ pro lidstvo, pro spásu všech.¹²⁷ Církev jedná na základě Kristova odkazu „jako mne poslal Otec, tak já posílám vás.“¹²⁸ Eucharistie je tímto pojetím zdrojem a zároveň vrcholem evangelizace.¹²⁹

Svatým přijímáním církev buduje Kristovo tělo. Papež v encyklice zmiňuje texty sv. Pavla. „Chléb, který lámeme – není to účast na Kristově těle? Protože je to jeden chléb, tvoříme jedno tělo, i když je nás mnoho, neboť všichni máme účast na jednom chlebě.“¹³⁰ Církev je jednotou Kristova těla, ke kterému jsme díky Nejsvětější svátosti připojeni.¹³¹ Dnes můžeme vidět svět rozdělený. Na jedné straně upadá lidstvo do nejednoty hříchu, na druhé straně díky plodné síle Kristova těla jednotu buduje. Eucharistie vytváří společenství.¹³²

3.3. Kapitola třetí: Apoštolský charakter eucharistie a církve

Apoštolská církev byla založena na základě svědectví těch, které poslal Kristus. A právě tito první svědci apoštolové stojí u zrodu eucharistie. Jim Ježíš svěřuje poslání, které se po staletí rozšířilo do celého světa. Církev s pomocí Ducha toto učení předává. Učitelství chrání a vymezuje jeho přesnou terminologii především proto, aby

¹²⁵ Srov. Lk 22,19.

¹²⁶ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 21.

¹²⁷ Citace převzata: JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 22.

¹²⁸ Srov. Jan 20,21.

¹²⁹ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 22.

¹³⁰ Srov. 1Kor 10,16-17.

¹³¹ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 23.

¹³² Srov. tamtéž, 25.

zachoval jeho původní apoštolské jádro.¹³³ Církev je apoštolská i proto, že je vedena apoštoly v čele s nástupcem apoštola Petra. I tento smysl eucharistie vyjadřuje. Věřící sice na základě svého královského kněžství při obětování spolupůsobí, přesto je to kněz, kdo v zastoupení Krista eucharistickou obětí vykonává *in persona Christi*.¹³⁴ Bez kněze, kterého ustanovuje biskup, se nejedná o eucharistické shromáždění. Moc proměňovat byla dána jen biskupům a kněžím.¹³⁵ Jan Pavel II. s vděčností Pánu v encyklice zdůrazňuje, že eucharistie je hlavním a nejdůležitějším důvodem pro svátost kněžství. Proto je pro kněze důležité, aby tuto svátost vysluhovali každý den. Eucharistie se tak pro ně stává středem jejich života a služby.¹³⁶

3.4. Kapitola čtvrtá: Eucharistie a církevní společenství

Eucharistie je vrcholem všech svátostí. Vytváří dokonalé společenství s Otcem, skrze Syna v Duchu svatém. V této svátosti se setkáváme s živým Bohem. Je třeba pěstovat touhu po ní a umět ji přijímat i duchovně. I takto se nám dává Pánova láska.¹³⁷

Slavení eucharistie ve společenství nemá být jen jeho výchozím bodem. Svátost je třeba slavit dvěma rozměry – viditelným a neviditelným. V neviditelném nás Kristus působením Ducha svatého vede k Otci. Viditelný rozměr zahrnuje církevní společenství a jeho hierarchické uspořádání. Jedině v těchto dvou kontextech je slavení eucharistie celistvé.¹³⁸ Člověk, který přijímá tuto svátost, musí být ve stavu milosti posvěcující. Má mít víru, která se projevuje skutky lásky.¹³⁹ Ke svatému přijímání má křesťan přicházet čistý, zbavený hříchů. Papež zdůrazňuje, že ten, kdo nese těžký hřích, musí před přijetím svátosti eucharistie přistoupit nejprve ke svátosti smíření.¹⁴⁰ Obě svátosti spolu úzce souvisí. To, zda je člověk v milosti posvěcující, záleží především na jeho mravním úsudku. Teprve je-li chování dotyčného navenek nepřipustné, musí na ně reagovat církevní autorita a k svátosti daného člověka nepřipustit. Taktéž není možné podat přijímání osobě nepokřtěné nebo odmítající celou pravdu víry o eucharistii.¹⁴¹

¹³³ Srov. tamtéž, 27.

¹³⁴ Srov. tamtéž, 28-29.

¹³⁵ Srov. tamtéž, 30.

¹³⁶ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 31.

¹³⁷ Srov. tamtéž, 34.

¹³⁸ Srov. tamtéž, 35.

¹³⁹ Srov. Gal 5,6.

¹⁴⁰ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 36.

¹⁴¹ Srov. tamtéž, 37-38.

Eucharistie vytváří společenství, které je třeba podporovat. Nedělní mše je proto pro věřící závazná, pokud jim v účasti na ní nebrání naléhavé důvody. Starost o církevní jednotu je úkol všech křesťanů. S ohledem na tuto jednotu církev vydala jasné předpisy o tom, komu a za jakých podmínek smí kněz svátost podat či odmítnout.¹⁴²

Za velmi důležitou považuje papež touhu ekumenického úsilí. Je to přání, které prahne dosáhnout svého cíle, kterým je eucharistie. Právě ona je svrchovanou svátostí jednoty Božího lidu. Doposud ovšem není možné společného slavení.¹⁴³ Přesto mohou za určitých podmínek katoličtí kněží podat svaté přijímání i pokřtěnému člověku, který nežije v plném společenství s katolickou církví.¹⁴⁴

3.5. Kapitola pátá: Důstojné slavení eucharistie

Jan Pavel II. začíná tuto kapitolu vzpomínkou na dobu biblickou. Nejprve připomene Kristovo pomazání v Betánii. Zmíněna žena se nezdráhá vylít Ježíšovi na hlavu nádobu vzácného oleje, což vyvolává u některých učedníků protest. Jako by došlo k velikému plýtvání.¹⁴⁵ Ježíš vnímá tuto událost jinak. Cení si pomazání, které předjímá událost jeho smrti, pohřbu a zmrtvýchvstání.¹⁴⁶

Starozákonní tradice je transformována novým obsahem do tradice křesťanské. Před Poslední večeří Ježíš nejprve nařídí svým učedníkům, aby připravili velikou místnost, kde u velikonočního stolu promluví o ustanovení eucharistie.¹⁴⁷ V této části nacházíme částečnou paralelu slavení obřadů hebrejské velikonoční večeře. Křesťanům tato slavnostní a zároveň prostá část předává slova, která zazněla z Ježíšových úst nad chlebem a vínem. Již zde můžeme vnímat prvky liturgie Zeleného čtvrtku.¹⁴⁸

Stejně jako se žena v Betánii nezdráhala „mrhat“¹⁴⁹ tím nejvzácnějším co měla, i církev při slavení svátosti v jistém smyslu plýtvá. Žasne před eucharistií, jakožto ohromným darem. Křesťanské slavení liturgie vzniklo v kontinuitě se slovy a gesty Pána Ježíše. Jako při svatbě, kdy se ženich vydává své nevěstě. Církev má vždy na mysli, že

¹⁴² Srov. tamtéž, 42.

¹⁴³ Srov. tamtéž, 44.

¹⁴⁴ Srov. tamtéž, 46.

¹⁴⁵ Srov. Mt 26,8; Mk 14,4; Jan 12,4.

¹⁴⁶ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 47.

¹⁴⁷ Srov. Mk 14,15; Lk 22,12.

¹⁴⁸ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 47.

¹⁴⁹ Citace převzata: JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 48.

při této svatební hostině prolévá Ženich svou krev a že je hostinou obětní. Proto se událost nebanalizuje. Je více než zřejmé, že k obětnímu stolu je třeba přistupovat s absolutní pokorou.¹⁵⁰

Všechn obdiv a úcta k Nejsvětější svátosti v průběhu dějin prostupovaly také do oblasti umění. Papež zmiňuje bohatou škálu architektonických děl, sochařství, malířství a také duchovní hudby. Eucharistie dle jeho slov utváří nejen církve a její spiritualitu, ale vstupuje také do oblasti kulturní.¹⁵¹ Svatý otec popisuje úžas, který zakusil během svých cest nad uměleckou škálou různých kultur při eucharistických slavnostech. Především pro tuto pestrost je třeba neustále myslet a připomínat si, že umělec ztvárňuje nevýslovné tajemství. Proto církve vydala normy, dle nichž se řídí výstavba a zřizování posvátných budov.¹⁵²

V neposlední řadě prosí Jan Pavel II. všechny kněze, aby při slavení eucharistie dodržovali liturgické předpisy. Liturgie totiž není soukromým vlastnictvím celebranta nebo věřících. Tím, že slavíme mši dle všech liturgických předpisů, projevujeme lásku k církvi. Tajemství, které držíme v rukou, je dle papeže příliš veliké, než abychom s ním nakládali dle své vůle.¹⁵³

3.6. Kapitola šestá: Ve škole Marie „ženy eucharistie“

V této kapitole se snaží Jan Pavel II. přiblížit vztah Ježíšovy matky Marie k eucharistii. Ona je svými postoji a svoji pevnou vírou vzorem pro církve. V Písmu svatém se o její přítomnosti na hostině Zeleného čtvrtku, kde byla eucharistie ustanovena, nemluví. Zmínku o této ženě najdeme až v okamžiku, kdy apoštolové jednomyslně setrvali v modlitbách.¹⁵⁴ Bylo to v čase očekávání příchodu Letnic. Z tohoto důvodu lze dle papeže vyvodit, že se Marie účastnila také „lámání chleba,“¹⁵⁵ eucharistické hostiny.¹⁵⁶

Jan Pavel II. v textu dokládá další příklad Mariiny oddanosti k jejímu Synu. Je to událost v Káně Galilejské. Maria na tomto místě říká učedníkům: „Udělejte všechno, co

¹⁵⁰ Srov. tamtéž.

¹⁵¹ Srov. tamtéž, 49.

¹⁵² Srov. tamtéž, 50.

¹⁵³ Srov. tamtéž, 52.

¹⁵⁴ Srov. Sk 1,14.

¹⁵⁵ Srov. Sk 2,42.

¹⁵⁶ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 53.

vám řekne.¹⁵⁷ Natolik Ježíšovi důvěřuje. Zde se nachází paralela s ustanovením Poslední večeře. Ježíš na tomto místě vybídne své apoštoly: „To činite na mou památku,¹⁵⁸ jistě tak činila i Maria. Pokud je eucharistie místem, které přesahuje naše rozumové smýšlení, je zároveň místem, kde musíme stoprocentně důvěřovat Božímu slovu. V této souvislosti nám nemůže být lepší oporou nikdo jiný než Ježíšova matka.¹⁵⁹

Slavnost eucharistie je spojena s Ježíšovou smrtí a vzkříšením. Bez jeho vtělení by ovšem nebylo ani velikonoční tajemství. Maria přijala Ježíšovo fyzické tělo a krev právě v okamžiku vtělení. Tuto událost označuje Jan Pavel II. jako předzvěst přijímání těla a krve Páně pod způsoby chleba a vína.¹⁶⁰ Maria uvěřila andělovi, že je její dítě počato působením Ducha svatého. Při setkání se svou sestřenicí Alžbětou, je Maria „prvním svatostánkem,¹⁶¹ ve kterém se ukrývá okem neviditelný, přesto milost působící Pán. Ve chvíli Ježíšova narození jej Maria s láskou objímá. Z těchto okamžiků může čerpat vzor každý. Křesťan, který přijímá eucharistii, věří, že přijímá téhož Ježíše, kterého Maria nosila pod srdcem. V události vtělení je skryta celá eucharistická víra církve.¹⁶²

Marie ve svém životě zakoušela i výkupný charakter eucharistie. Ve chvíli, kdy nesla dítě do chrámu, promluvil k ní Simeon prorocká slova o tom, že její duši probodne meč.¹⁶³ Zdá se, že se tato žena den po dni na onu bolestnou událost připravovala. Tímto způsobem tak žila svoji duchovní eucharistii. Denně se odevzdávala touze absolutního spojení s Ježíšem v jeho utrpení a smrti na kříži. Musela být velmi dojata zvláště ve chvíli, kdy z úst apoštolů zazněla slova ustanovení: „Toto je moje tělo, které se za vás vydává.“¹⁶⁴ Věděla, že se jedná o téže tělo, které ona jako matka nosila ve svém lůně.¹⁶⁵

Vše, co Ježíš vykonal, církve uchovává ve slavení eucharistie jako památku na Něj. Proto Svatý otec připomíná Kristova slova na Kalvárii, která směřují k matce. „Hle tvůj syn!“; „Hle tvá matka!“¹⁶⁶ I tohoto daru, jenž se v eucharistii skrývá, si je církev vědoma. Úkolem pro nás je přijmout Kristovu matku. Papež doslova říká, „vstoupit do

¹⁵⁷ Srov. Jan 2,5.

¹⁵⁸ Srov. Lk, 22,19; 1 Kor 11,24.

¹⁵⁹ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 54.

¹⁶⁰ Srov. tamtéž, 55.

¹⁶¹ Citace převzata: JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 55.

¹⁶² Srov. tamtéž.

¹⁶³ Srov. Lk 2,34-35.

¹⁶⁴ Srov. Lk 22,19.

¹⁶⁵ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 56.

¹⁶⁶ Srov. Jan 19, 26-27.

školy matky¹⁶⁷ a nechat ji nás doprovázet. Maria je sloučena s církví. Vstupuje-li církev během eucharistické slavnosti do spojení s Kristem, vchází tak i do spojení s jeho matkou. Maria a eucharistie k sobě jednomyslně patří. Na této skutečnosti se shodují západní i východní církve.¹⁶⁸

Celý Mariin Magnificat můžeme vnímat jako eucharistický postoj. Mariina duše velebí Hospodina za Ježíše, jehož nosí ve svém lůně. Chválí Boha Otce „za Ježíše, v Ježíši a s Ježíšem.“¹⁶⁹ V tomto chvalo zpěvu též děkuje Bohu za všechny velké činy, které pro lidstvo vykonal v průběhu dějin spásy. Toto Mariino vyznání naplňuje i eschatologický ráz eucharistie, kdy opěvuje „nová nebesa a novou zemi.“¹⁷⁰ Spiritualita této ženy má být vzorem pro postoj k této svátosti. Kéž dokážeme hledět na eucharistii se stejným *Magnificat* jako ona, prosí papež.¹⁷¹

¹⁶⁷ Citace převzata: JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 57.

¹⁶⁸ Srov. tamtéž, 57.

¹⁶⁹ Srov. tamtéž, 58.

¹⁷⁰ Citace převzata: JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 58.

¹⁷¹ Srov. tamtéž.

4. Svátost eucharistie v knize *Největší láska* a v některých dalších textech papeže Jana Pavla II.

V následující kapitole představím krátce listy Jana Pavla II. k Zelenému čtvrtku, jak jsou sepsány v knize *Největší láska*. Dále se zmíním o některých dalších papežových textech k tomuto tématu, jako jsou apoštolské adhortace *Familiaris consortio*, *Pastores dabo vobis*, apoštolská exhortace *Ecclesia in Europa* a apoštolský list *Salvifici doloris*.

4.1. Pojetí svátosti eucharistie v knize *Největší láska*

Téměř každý rok svého pontifikátu adresoval Jan Pavel II. kněžím na Zelený čtvrtek osobní list. Jeho úvahy vedly především ke svátosti eucharistie a kněžství, které byly ustanoveny ve večeřadle samotným Kristem. Protože je třeba neustále nad hloubkou těchto událostí rozjímat, rozhodl se papež, že bude zaslanými texty povzbuzovat duchovní v jejich službě a pomůže jim tím k probouzení ustavičného úžasu nad hloubkou tajemství, které se na oltářích odehrává v jejich rukou.

4.1.1. 12. dubna 1979

Zelený čtvrtek je svátek, který se každým rokem opakuje. Spojuje biskupy a kněze celého světa společným slavením svátosti eucharistie. Je to den, kdy jsou všichni kněží zváni do tajemství Ježíšova srdce.¹⁷²

Svátost kněžství je specifická ve své podstatě i charakteru. Dle Jana Pavla II. je kněžské svěcení plodem zvláštní milosti a základem vlastní identity kněze. Skrze tuto svátost duchovní připomínají lidu, že je lidem Božím. Děje se tak především při slavení svátosti eucharistie. Díky ní jsou věřící způsobilí k duchovní oběti. Kněží jsou ještě uschopněni k přinášení oběti svátostné. Konají *in persona Christi*.¹⁷³

Eucharistická slavnost není možná bez přítomného kněze. Papež tuto skutečnost zmiňuje v souvislosti s pocity marnosti, které mohou během jejich duchovní služby nastat. Povzbuzuje je, aby nepropadali smutkům, a rozpomněli se na místa, kde díky jejich absenci nemůže být slavena mše svatá. V takových chvílích se lidé schází u oltáře,

¹⁷² Srov. SAPIENZA, L. (ed.), *Největší láska*, s. 17.

¹⁷³ Srov. tamtéž, s. 21.

je ticho či pláč, protože zde chybí účinná slova pronášená z kněžských úst. Pouze a jedině vysvěcený kněz může lidem podat chléb života, svaté přijímání.¹⁷⁴ Sám Ježíš zmocnil k této službě ve večeřadle své vyvolené slovy: „To čiňte na mou památku.“¹⁷⁵

4.1.2. Dominicae cenae

K datu 18. března 1980 posílá Jan Pavel II. své zamyšlení k Zelenému čtvrtku především biskupům, dále kněžím a jáhnům, a to ve formě listu o tajemství a kultu eucharistie s názvem *Dominicae cenae*. Mimo jiné v něm připomíná, že kněžství se zrodilo v okamžiku ustanovení eucharistie a že ona je jeho středem.¹⁷⁶

Dle slov papeže mají především biskupové a kněží zachovávat mimořádné svědectví úcty a lásky k Nejsvětější svátosti. Jim bylo svěřeno tajemství víry, přinášení duchovní oběti. Eucharistickou úctou při slavení mše svaté přirovnává Jan Pavel II. k „oživujícímu proudu,“ jež spojuje služebné a všeobecné kněžství.¹⁷⁷

Eucharistie je určena pro všechny Boží lid. Hlavním posláním kněze je prozářít hlubinou tohoto tajemství každé lidské srdce.¹⁷⁸

4.1.3. List katolickým biskupům

Podobně jako v předešlém roce, ani v r. 1981 se neobrací Jan Pavel II. přednostně na kněze, ale jako poselství k Zelenému čtvrtku uveřejňuje dne 25. března svůj *List katolickým biskupům*. Využívá k tomu 1600. výročí od 1. konstantinopolského koncilu. V listu klade svým bratřím v biskupském úřadě na srdce, aby spolu s kněžími obnovovali památku Poslední večeře, při které Kristus ustanovil svátost eucharistie, a prožívali ji jako čas, kdy se „mocí Ducha svatého stává chléb a víno Tělem a Krví Pána a Spasitele, eucharistií našeho vykoupení.“¹⁷⁹

¹⁷⁴ Srov. tamtéž, s. 33.

¹⁷⁵ Srov. Lk 22, 19.

¹⁷⁶ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 40.

¹⁷⁷ Srov. tamtéž, s. 40-41.

¹⁷⁸ Srov. tamtéž, s. 41.

¹⁷⁹ Citace převzata: SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 44.

4.1.4. 8. dubna 1982

List z roku 1982 je poznamenám zkouškou, kterou si Jan Pavel II. prošel po pokusu o atentát na jeho osobu v roce 1981. Celý text je spíše modlitbou.

Papež v něm velebí Ježíše za dar kněžství, jež bylo ustanoveno během Poslední večeře. Vnímá, že se kněžství zrodilo z Jeho oběti. Tato výkupná oběť je každý den opakovaně obnovována na oltářích z rukou služebníků církve. Autor v textu zdůrazňuje, že nesmíme pochybovat nad silou vykoupení, díky kterému má církev svou duchovní životnost ve svátosti eucharistie. Eucharistie je nevýslovný dar církvi.¹⁸⁰

Skrze víru nahlížíme na velikost lásky Pána Ježíše, který byl poslušný k smrti. Dle Jana Pavla II. je plodem této lásky ovoce večeřadla a Kalvárie. Zároveň je vzhledem k této svátosti také nevýslovným darem svátost kněžství. Pokud má farnost právo na eucharistii, je to díky Ježíšovým slovům: „Proste Pána žně, aby poslal dělníky na svou žeň.“¹⁸¹ Obec věřících má neustále prosit Pána, aby jim poslal dobrého přísluhovatele eucharistie. Je to také její právo a obrovský dar, za který se musí ustavičně modlit na kolenou.¹⁸²

V závěru listu papež vybízí všechny kněze, aby si neustále uvědomovali velikost obou svátostí. Vyzývá k přímluvné modlitbě k Ježíšově matce Marii. Této ženě nemůže být nic dražšího, než tělo a krev jejího Syna, které bylo svěřeno apoštolům v eucharistickém tajemství. Tělo a Krev, které kněžské ruce ve mši svaté pozvedají jako oběť.¹⁸³

4.1.5. 31. března 1983

Rok 1983 byl vyhlášen Rokem vykoupení. U této příležitosti Jan Pavel II. připomíná kněžím, že o Zeleném čtvrtku byla ustanovena svátost eucharistie a pro ni svátost služebného kněžství. Kněze představuje jako služebníka pokání a smíření.

Církev je společenství Božího lidu živeného eucharistií. Díky svému služebnému kněžství mají celebranti na tomto duchovním pokrmu svoji zásluhu. Podíl získávají ve

¹⁸⁰ Srov. tamtéž, s. 53.

¹⁸¹ Srov. Mt 9,38.

¹⁸² Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 55.

¹⁸³ Srov. tamtéž, s. 56.

chvíli, kdy z biskupových rukou přijímají svěcení, svátost „započatou apoštoly“¹⁸⁴ během Poslední večeře. V ten čas Kristus otevřel počátek svého velikonočního tajemství, a to „klíčem je eucharistie a kněžství.“¹⁸⁵ V souvislosti s ustanovením obou svátostí zároveň pronesl slova: „Už vás nenazývám služebníky..., ale nazval jsem vás přáteli.“¹⁸⁶ Dle Jana Pavla II. dal Ježíš touto formou najevo, že se jeho služebníci stávají přáteli tajemství vykoupení. Proto musí každý kněz, který denně slaví svátost Kristova Těla a Krve, zůstat ve zvlášť důvěrném vztahu s tajemstvím této spásné Lásky.¹⁸⁷

Jako Kristus daroval kněžím moc slavit eucharistii, ve které se svátostným způsobem obnovuje Jeho velikonoční oběť, udělil jim také pravomoc odpouštět hříchy a to slovy: „Přijměte Ducha Svatého! Komu hříchy odpustíte, tomu jsou odpuštěny, komu je neodpustíte, tomu odpuštěny nejsou.“¹⁸⁸

V tomto listě se papež snaží v kněžích probudit hlubokou podstatu jejich povolání. Kněz je vybaven mocí odpouštět hříchy, takto skrze svátost smíření usmíruje lidstvo s Bohem. Zároveň s Ním díky svátosti eucharistie obnovuje Novou a věčnou smlouvu.¹⁸⁹

4.1.6. 19. dubna 1984

V listu kněžím z roku 1984 se Jan Pavel II. vrací k uplynulému Roku vykoupení. Kněžím opět nabízí homilii mše sv., kterou sloužil ve vatikánské bazilice 23. února 1983.

Papež v textu opěvuje povolání kněze. Zdůrazňuje, že jde o poslání, jež nikdo ve světě nemůže nahradit. Kněz je člověk, který hlásá radostnou zvěst a tiší rány lidských srdcí. Pomáhá duším proniknout ke kořenům lidské existence. Den po dni vynáší rozměr vykoupení, kterým je eucharistie. Zároveň je správcem smíření s Bohem a svatého přijímání. Kněz musí sloužit, jeho kněžství je služebné. Tímto způsobem autor vybízí své vysvěcené bratry, aby nahlíželi na svůj úkol duchovním pohledem. Povzbuzuje je k vědomí hlubšího poznání slavení eucharistie. Tato svátost je obětí samotného Krista a je svěřena právě do kněžských rtů a rukou v církevním společenství. Kněze musí

¹⁸⁴ Citace převzata: SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 61.

¹⁸⁵ Srov. tamtéž, s. 62.

¹⁸⁶ Srov. Jan 15,15.

¹⁸⁷ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 63.

¹⁸⁸ Srov. Jan 20,20n.

¹⁸⁹ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 66-68.

prostoupit eucharistické tajemství, neboť je koná v Kristově jménu *in persona Christi*. Činí tak s Jeho mocí, s mocí, jež je ukotvena v půdě vykoupení.¹⁹⁰

V závěru Jan Pavel II. své bratry prosí, aby nepropadali pocitu zbytečnosti. Je si vědom Kristových slov: „Žeň je sice hojná, ale dělníků málo!“¹⁹¹ Žádá je proto, aby byli dobrými služebníky, neboť drží v „prázdných rukou,“ nástroje od Pána.¹⁹²

4.1.7. 4. dubna 1985

Rok 1985 byl vyhlášen organizací OSN Mezinárodním rokem mládeže. List je proto adresován především kněžím pečujícím o mládež.

V úvodu Jan Pavel II. připomíná, že v liturgii Zeleného čtvrtku se všichni věřící spojují s Kristem, který je věčným pramenem kněžství církve. On se stal obětí svého vlastního kněžství dle Melchizedechova řádu.¹⁹³ Při Poslední večeři zanechal tuto svoji oběť Nové a věčné smlouvy v eucharistii, svátosti Těla a Krve, kterou společenství věřících přijímá pod způsobami chleba a vína. Slovy: „To konejte na mou památku,“¹⁹⁴ určil vysluhovatele této svátosti. Jeho služebníci jsou pověřeni k tomu, aby jednali jeho jménem *in persona Christi*.

Církev pokračuje v tomto poslání. Jejím úkolem je obnovovat a zpřítomňovat Ježíšovu oběť, jež byla vydána pro vykoupení světa. Kristovými slovy: „Ne vy jste vyvolili mne, ale já jsem vyvolil vás a ustanovil, abyste šli a nesli ovoce a vaše ovoce aby zůstalo“¹⁹⁵ danou skutečnost papež připomíná.

V textu se Jan Pavel II. věnuje především pastorační mládeže. Prosí kněze, aby dokázali k mladým lidem přistupovat s láskou a aby jim vždy předkládali, že mají jít za Kristem. Sám Kristus je i zdrojem kněžství, které bylo ustanoveno ve večeřadle. Na Zelený čtvrtek se zrodily nosné svátosti církve, svátost eucharistie a kněžství.¹⁹⁶

¹⁹⁰ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 76.

¹⁹¹ Srov. Mt 9,37.

¹⁹² Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 78.

¹⁹³ Srov. Ž 110,4; Žid 7,17.

¹⁹⁴ Srov. Lk 22,19; 1Kor 11,24n.

¹⁹⁵ Srov. Jan 15,16n.

¹⁹⁶ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 83-91.

4.1.8. 27. března 1986

V listě z roku 1986 se Jan Pavel II. připomíná svědectví kněžského života, které nabídl církvi sv. farář arský, Jan Maria Vianney.

V úvodu opět zmiňuje událost ustanovení eucharistie a služebného kněžství. V ten čas nabídl Kristus apoštolům své Tělo a Krev, které za ně vydal. Zelený čtvrtek je proto každý rok velikým svátkem. Je dnem, kdy se ve večerní liturgii zpřítomňuje Poslední večeře. Čas ustanovení svátostného kněžství, jenž se odvíjí od kněžství Kristova.¹⁹⁷

Vzorem pro všechny kněze má být dle Svatého otce patron všech farářů, sv. Jan Maria Vianneye. Inspirací je především příklad jeho života, askeze a eucharistická úcta. Tento muž se věnoval zejména vyučování ve víře a očišťování svědomí. Tyto dvě služby dále sjednocoval v eucharistii. Jeho vzor poukazuje na tři základní pilíře kněžské služby. Svátost eucharistie a svátost smíření, které k sobě neodmyslitelně patří. Bez obnovy obrácení a bez přijetí svátostné milosti by účast na eucharistii nedosáhla plné výkupné platnosti. Papež připomíná Kristova slova: „Obraťte se a věřte evangeliu.“¹⁹⁸ Tento text užíval i farář z Arsu než započal svá kázání, po kterých přiváděl své smířené kajícíky k eucharistii. Mše svatá pro něj byla Božím dílem, protože se v ní zpřítomňuje Ježíšova oběť na kříži pro vykoupení světa. Vianneye uchvacovala stálá a skutečná přítomnost Krista v eucharistii. Trávil dlouhé časy před svatostánkem, na který odkazoval během svých kázání. Z jeho postojů k Nejsvětější svátosti získávali jeho farníci příklad chování k tomuto tajemství víry.¹⁹⁹

V textu papež připomíná sílu modlitby. Opět zde předkládá jako vzor Jana Maria Vianneye, který se často modlil a rozjímal před svatostánkem. Skrze Ježíše přítomného v Nejsvětější svátosti se tak jeho duše otevírala Božským osobám.²⁰⁰

V závěru listu Jan Pavel II. prosí všechny kněze, aby se snažili plnit svá poslání dle vzoru zmíněného muže.

¹⁹⁷ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 95.

¹⁹⁸ Srov. Mk 1,15.

¹⁹⁹ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 104.

²⁰⁰ Srov. tamtéž, s. 105.

4.1.9. 16. dubna 1987

List Jana Pavla II. k Zelenému čtvrtku z roku 1987 je věnován především modlitbě.

Při památce ustanovení eucharistie na Zelený čtvrtek, která je zdrojem a pramenem všeho co znamená církev ve světě, jsou kněží zvláště vybízeni k modlitbě. Tento den je důležitý pro celý Boží lid, který se díky svátosti eucharistie sjednocuje s jejími vysluhovateli.²⁰¹

Papež v listě popisuje časovou posloupnost Poslední večeře, která je pro Krista počátkem „jeho hodiny.“²⁰² Ježíš ustanovuje svátost, která se má naplnit až v následujícím čase. To je důvod, proč říká: „Toto je moje tělo, které se za vás vydává.“²⁰³ „Tento kalich je nová smlouva zpečetěná mou krví, která se za vás prolévá.“²⁰⁴ Zde se rodí svátost Těla a Krve Pána, která je spojena se svátostí kněžství Ježíšovou výzvou: „To konejte na mou památku.“²⁰⁵ Slova ustanovení svátosti eucharistie zde předjímají události následujícího dne. Tato „blízká realizace se ponese ve znamení oběti, vždyť tělo je vydáno a krev je prolita pro vás.“²⁰⁶ Tímto způsobem vkládá Ježíš do rukou svých apoštolů pravou oběť, jež je na oltářích zpřítomňována po celou dobu božské ekonomie spásy. Při večeřadle Ježíš plní věčnou vůli Boha Otce i vůli svoji vlastní. „Právě pro tuto hodinu Ježíš přišel.“²⁰⁷ Po Poslední večeři odchází do zahrady v Getsemanech. Zde spojuje události večeřadla s událostmi Velkého pátku, utrpení a smrti. Promlouvá k Otci, použitím slova „Abba,“ čímž potvrzuje trinitární hloubku. Volá jméno, jež vyslovuje především ve chvílích bolesti a utrpení a dává smysl slovům ustanovení svátosti eucharistie. Ježíš ví, že musí svůj kalich vypít až do dna. Přesto se obrací k Otci a říká: „Je-li to možné, ať mne mine tento kalich.“²⁰⁸ Ten kalich, který je svátostnou pečetí Nové a věčné smlouvy. V modlitbě na sebe bere celou tíhu světa. Skutečnost, kterou před chvílí ve večeřadle ustanovil, nechce odvolat i když na něj padá

²⁰¹ Srov. tamtéž, s. 113.

²⁰² Citace převzata: SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 113.

²⁰³ Srov. Lk, 22,19.

²⁰⁴ Srov. Lk, 22,20.

²⁰⁵ Srov. Lk, 22,19.

²⁰⁶ Citace převzata: SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 114.

²⁰⁷ Srov. Jan 12,27.

²⁰⁸ Srov. Mt 26, 39.

bázeň, která je spojena s odpovědností. Jeho úkolem je překonat sám sebe. Otcova vůle se naplní skrze výkupnou oběť Syna.²⁰⁹

V textu papež připomíná, že je kněžská služba spojena s modlitbou. Největším úkolem kněží je ovšem shromažďovat Boží lid především při rozdělování svátosti eucharistie.²¹⁰

4.1.10. 31. března 1988

List z roku 1988 byl napsán v mariánském roce. Jan Pavel II. se v textu vyjadřuje k myšlenkám uvedeným v encyklice *Redemptoris mater*. Otevírá otázky souvislosti skutečnosti vtělení s ustanovením svátosti eucharistie a svátosti kněžství.

Zelený čtvrtek je dnem, kdy se vracíme do večeřadla. Věřící se shromažďují kolem oltářů a slaví památku Poslední večeře. Zpřítomňují okamžik, kdy nám Ježíš přikazuje: „Vezměte a jezte z toho všichni, toto je moje tělo... Vezměte a pijte z něho všichni, toto je kalich mé krve.“²¹¹ Ve chvíli, kdy kněz u oltáře naplňuje tato slova, protíná jeho mysl a srdce také tajemství vtělení.

Kristus, když přichází na svět, říká Otcí: „Dal jsi mi tělo. ... abych konal tvou vůli.“²¹² O Zeleném čtvrtku se přibližuje čas, kdy Boží Syn, plní vůli Otce tím, že své Tělo a Krev obětuje na Golgotě. Dle Jana Pavla II. obětuje „Slovo, které se stalo tělem“²¹³ své lidství společně se svým božstvím.²¹⁴

Skutečnost vtělení je dílem Ducha svatého, který sestoupil na Pannu z Nazareta poté, co vyslovila své „*fiat*“.²¹⁵ Ve chvíli, kdy kněz slaví eucharistii, zpřítomňuje totéž tělo, které nese tajemství vtělení. Nezdá se, že by byla Kristova Matka přítomna při Poslední večeři. Z Písma svatého je známo, že byla přítomna u paty kříže na Kalvárii. Papež cituje slova 2. vatikánského koncilu „hluboce se svým Jednorozeným trpěla,

²⁰⁹ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 115–116.

²¹⁰ Srov. tamtéž, s. 121.

²¹¹ Srov. Lk 22,19.

²¹² Srov. Žid 10,5-7.

²¹³ Srov. Jan 1,14.

²¹⁴ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 127.

²¹⁵ Srov. Lk 1,38.

přidružila se k jeho oběti svou mateřskou duší a láskyplně souhlasila, aby byl zabit obětní dar, který ona zrodila.²¹⁶

Jedná-li duchovní *in persona Christi*, slaví svátost této jedinečné oběti, kdy je jediným knězem a jedinou obětí Kristus. Jan Pavel II. v textu vybízí vysvěcené bratry, aby neustále prohlubovali své duchovní pouto s Ježíšovou Matkou. Především když slaví eucharistii a nachází se na Golgotě, je třeba, aby blízko nich stála a pomohla jim dosáhnout sjednocení se Synem.²¹⁷ I sám Kristus nám tento odkaz zanechal. „Když Ježíš spatřil matku a vedle učedníka, kterého miloval, řekl matce: Ženo, hle tvůj syn! Potom řekl tomu učedníkovi: Hle tvá matka! V tu hodinu ji ten učedník přijal k sobě.“²¹⁸ Byl to učedník, který byl přítomen u Poslední večeře, jeden z dvanácti. K tomuto muži směřovala slova ustanovení svátosti eucharistie. On dostal moc slavit eucharistickou obětí. Jan si následně vzal Ježíšovu Matku k sobě domů. Tímto gestem přijal vše, co se na Golgotě odehrálo.²¹⁹

Papež v listě promýšlí skutečnost významu události pro nás. Pokud Jan představuje všechny lidi, o to více situace platí pro kněžskou službu při slavení eucharistie v církvi. Dle jeho slov je realita výkupné oběti Krista na kříži pro spásu světa doslova „šokující.“²²⁰ Proto má stát každý kněz vysluhující svátost eucharistie u paty kříže s Matkou Marií, která má ve svém srdci vepsáno tajemství vykoupění.²²¹

Ježíš dává svou obětí novou orientaci duchovních dějin. Kněžství, jež se zrodilo při Poslední večeři, umožňuje ostatním na tomto novém směru participovat. Ve svátosti eucharistie přináší celebrant stejnou obětí vykoupění, jako vydal Kristus na kříži.²²²

4.1.11. 23. března 1989

V listě z roku 1989 se Jan Pavel II., s ohledem na ukončenou Synodu o laicích a vydaný dokument *Christifideles laici*, zabývá vztahem mezi kněžstvím všeobecným a služebným.

²¹⁶ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, LG 58.

²¹⁷ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 128.

²¹⁸ Srov. Jan 19,26-27.

²¹⁹ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 129.

²²⁰ Citace převzata: SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 129.

²²¹ Srov. tamtéž, s. 130.

²²² Srov. tamtéž, s. 134-136.

V úvodu připomíná důležitost památky Zeleného čtvrtku. Je to den, ve kterém křesťané nachází původ svého žití z Boží milosti. Zároveň je tento den počátkem oběti Nové a věčné smlouvy a počátkem služebného kněžství v Kristu.

Co se naplnilo během událostí Poslední večeře, se stalo pro církve svátostí. Do konce časů je dána její identita a zdroj života v Duchu svatém. Na životě církve se podílí všichni, kdo jsou její součástí. Každý člověk v ní má své povolání, o kterém může rozjímat především ve chvílích připomínky ustanovení eucharistie.²²³ Kněžství služebné i všeobecné se vzájemně doplňují. Papež zmiňuje učení 2. vatikánského koncilu: „Všeobecné i služebné kněžství má účast na jedinečném kněžství Kristově. Služebné, zastupuje Krista při konání eucharistické oběti a jménem lidu obět' podává Bohu. Věřící, se na tomto spoluúčastní při obětování eucharistie. Svě kněžství uplatňují přijímáním svátostí, děkováním, svědectvím života a modlitbou.“²²⁴

Ježíš přišel na tento svět sloužit. To podtrhuje umýváním nohou apoštolům. Svě dílo dokonává na kříži. Jeho spásná služba má dle papeže dopad na každého člověka a je vepsána jednou provždy do Kristova kněžství.²²⁵

Eucharistie je svátost výkupné oběti. Nese v sobě nápis: „Kristus, který přišel proto, aby sloužil, je přítomen svátostně v Eucharistii právě proto, aby sloužil.“²²⁶ Jan Pavel II. prosí všechny, kdo mají na Kristově kněžství svoji účast, o neustálé pročitání si tohoto nápisu.²²⁷ Ačkoli jsou kněží jednající v církvi správci Božích tajemství,²²⁸ je eucharistická obět' všeobecná, tj. zahrnuje celý náš stvořený svět.²²⁹

4.1.12. 12. dubna 1990

List z roku 1990 je vzýváním Ducha Svatého, a to především v souvislosti s připravovanou biskupskou synodou, která měla pojednávat o kněžské formaci (synoda se konala v říjnu 1990 a její shrnutí představuje posynodní apoštolská exhortace *Pastores dabo vobis*).

²²³ Srov. tamtéž, s. 141.

²²⁴ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, LG 10.

²²⁵ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 144.

²²⁶ Citace převzata: SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 144.

²²⁷ Srov. tamtéž.

²²⁸ Srov. 1Kor 4,1.

²²⁹ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 148.

Jan Pavel II. v textu připomíná den, jenž je vepsán do srdce každého kněze. Tímto dnem je Zelený čtvrtek. Ježíš při večeři volá Ducha utěšitele, který se stává zdrojem nového života služebného kněžství. Dané povolání je podle papeže učiněno tak, že Duch Paraklét vzal z Kristova kněžství a zjevil ho vysvěceným služebníkům jako cestu jejich života. Zjevení se odehrálo ve večeřadle při slavení eucharistie. Každý Kristův služebník mocí této svátosti vidí Kristovo kněžství realizované v sobě samém a vtisknuté do duše v podobě nezrušitelného znamení.²³⁰

V listě Jan Pavel II. připomíná Kristovo věčné vykoupení vlastní krví tím, že miloval do krajnosti.²³¹ Mírou dané lásky je dar Poslední večeře, dar eucharistie a kněžství.²³²

4.1.13. 28. března 1991

V listu na Zelený čtvrtek r. 1991 se věnoval papež myšlence identity kněze.

Jan Pavel II. shrnuje základ služebného kněžství ve třech rysech: zasvěcení, služba a její podstata. Říká, že kněžská služba není volbou společnosti, protože jejím jádrem je vkládání rukou biskupa. Tímto úkonem se služebník stává zástupcem lidu v záležitostech u Boha.²³³

Během poslední večeře pokládá Kristus z plnosti daru Otce základ svátosti svého Těla a své Krve pod způsoby chleba a vína a svěřuje ji do rukou apoštolů. Ode dne Letnic, silou Ducha svatého působícího v církvi, je svátost předávána dlouhé řadě kněžských generací po všechny časy až do Jeho posledního příchodu. Stejnou silou působí kněz *in persona Christi* při slavení eucharistie. Toto je podstatou kněžské služby, jež je založena na „zpřítomňování božského života,²³⁴ svědectví služby Slova a vysluhování svátostí.²³⁵

²³⁰ Srov. tamtéž, s. 153.

²³¹ Srov. Jan 13,1.

²³² Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 153-157.

²³³ Srov. Žid 5,1.

²³⁴ Citace převzata: SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 160.

²³⁵ Srov. tamtéž, s. 165.

4.1.14. 16. dubna 1992

Listem z roku 1992 Jan Pavel II. velmi stručně povzbuzuje kněze k děkovné modlitbě za dar kněžství, ustanoveného v liturgii Zeleného čtvrtku, a zároveň k prosbám, aby i mnozí další přijali milost povolání. Připomíná, že během události Poslední večeře se stal Kristus svátostným způsobem součástí kněžského srdce, protože jedině On je pravý vinný kmen.²³⁶

4.1.15. 8. dubna 1993

V listě z roku 1993 se Jan Pavel II. zamýšlí nad identitou kněze především z pohledu kněžské katecheze a celibátu. Text provází myšlenka: „Ježíš je stejný včera i dnes i navěky.“²³⁷

V úvodu připomíná důležitost velikonočních událostí pro kněžstvo a všechen lid. Dle papežových slov je to čas, ve kterém bychom měli s větší úctou nahlížet na Kristovu velikonoční oběť jako na chvíli „kdy se naplnil čas.“²³⁸

Ježíš z tohoto světa odchází k Otci, zároveň slibuje svůj další příchod.²³⁹ Jeho velikonoční odchod je stále svátostně zpřítomňován v eucharistii v síle Ducha svatého. Tento svátostný dar dostali kněží. Kněz je služebníkem tajemství vykoupení světa, služebníkem Těla, jež bylo obětováno a Krve, která byla prolita za naše hříchy. Obnovuje Kristův odchod prostřednictvím kříže a současně jeho příchod v Nejsvětější svátosti.²⁴⁰

V textu Jan Pavel II. doporučuje kněžím pro službu Slova *Katechismus katolické církve*, povzbuzuje je k ocenění daru celibátu a prosí o modlitby za nová kněžská povolání.²⁴¹ Sám dává příklad takové modlitby, kterou pronesl během posynodního setkání předsedů evropských biskupských konferencí. Leží mu na srdci, aby v církvi nechyběli nástupci služebného kněžství, neboť oni skrze svátosti vytváří církve. Církev žije ze svátostí. Především díky svátosti eucharistie roste jako Kristovo tělo.²⁴²

²³⁶ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 171; Jan 15,5.

²³⁷ Srov. Žid 13,8.

²³⁸ Srov. Gal 4,4.

²³⁹ Srov. Jan 14,28.

²⁴⁰ Srov. Žid 9,14.

²⁴¹ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 177-180.

²⁴² Srov. tamtéž, s. 180-183.

4.1.16. 31. března 1994

Rok 1994 byl vyhlášen OSN Mezinárodním rokem rodiny. Jan Pavel II. vnímá rodinu jako ohroženou instituci. I v listu k Zelenému čtvrtku v tomto roce vybízí kněze, aby se jejich pastorační služba rodin děla na kolenou a v modlitbě.²⁴³

V úvodu připomíná koncilní učení o eucharistii. Eucharistie v sobě zahrnuje veškeré duchovní dobro církve.²⁴⁴ Byla ustanovena v liturgii Zeleného čtvrtku, kdy Kristus projevil svou lásku až do krajnosti.²⁴⁵ Církev tuto pravdu, jež je zároveň základem pravdy o církvi, na mnoha místech země v různých podmínkách a kulturách slaví. Stává se tak každodenním stvořením. Díky slavení Nejsvětější svátosti dozrává vědomí Božího lidu v rozmanitých národech.²⁴⁶

Liturgie ustanovení Nejsvětější svátosti je předzvěstí Velikonoc, které vrcholí Velkým pátkem a nedělí Zmrtvýchvstání. Zelený čtvrtek je dnem ustanovení kněžství a eucharistie. Kněžství je darem, který povolává k zvláštní účasti do Kristova tajemství. Touto skutečností, je dle papeže kněžím propůjčena vznešená možnost jednat a konat Kristovým jménem. Při slavení eucharistie se daná skutečnost stává reálnou, především v okamžiku proměňování, ve chvíli pronášení slov: „Toto je moje Tělo, které se za Vás vydává... Toto je kalich mé krve, která se prolévá za vás na odpuštění hříchů,“²⁴⁷ kdy kněz jedná *in persona Christi*. Kněz má účast na tajemství vtěleného Slova, které v eucharistii Otci navrácí celé stvoření, svět minulý, budoucí a především současný. V tomto světě žije společně s námi a je díky kněžím stále přítomné a přinášené Otci jako výkupná oběť, která proměňuje svět.²⁴⁸

Ve mši svaté se zpřítomňuje celá eucharistická služba a otevírá se každému člověku v jeho osobní potřebě. V láskyplném přijetí těchto úmyslů upadá každý lidský problém do rozměru univerzálního vykoupení. Tato služba vytváří nový život. Eucharistie evangelizuje prostředí a posiluje naději, že Kristova slova nepominou.²⁴⁹

²⁴³ Srov. tamtéž, s. 186.

²⁴⁴ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, PO 5.

²⁴⁵ Srov. Jan 13,1.

²⁴⁶ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 187.

²⁴⁷ Srov. Mt 26,20; Lk 22,19-20.

²⁴⁸ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 188.

²⁴⁹ Srov. tamtéž.

Církev je Boží dům,²⁵⁰ sami apoštolové setrvali v apoštolském učení, v lámání chleba a modlitbách.²⁵¹ Jan Pavel II. touží po tom, aby se církev v roce rodiny stala ještě více domovem, ve kterém přebývá rodina Boží.²⁵²

4.1.17. 13. dubna 1995

Tento list se zabývá tématem, jaký je význam ženy v životě kněze. Papež krátce zmiňuje služební charakter eucharistie, díky které Ježíš zjevuje svou největší službu: „službu vykoupení, v níž se jednorozený a věčný Boží Syn stává *Služebníkem člověka* v nejplnějším a nejhlubším smyslu.“²⁵³

Kniha, ze které v této práci vycházím, nabízí také promluvu, kterou Jan Pavla II. pronesl k účastníkům setkání s názvem „Největší láska.“²⁵⁴ Papež v textu vzpomíná na své povolání do kněžské služby, které vnímá jako nesmírný dar. V jeho téměř padesátileté kněžské službě je pro něj neustále nejposvátnějším a nejdůležitějším momentem slavení eucharistie. On sám prožívá tuto skutečnost jako střed svého života a střed každého dne, především to, že eucharistii slaví *in persona Christi*.²⁵⁵

V závěru promluvy se papež zamýšlí nad kněžskou identitou, jež je záležitostí věrnosti Kristu a Božímu lidu. Obojí lze realizovat pouze na základě tíhnutí ke svatosti a naprosté důvěře v Boží oporu.²⁵⁶

4.1.18. 4. dubna 1996

List z roku 1996 je výzvou k účasti na vzdávání díky za kněžská povolání a rozjímáním nad tímto darem.

Jan Pavel II. zmiňuje, že každý pokřtěný má účast na Kristově kněžství. Je ovšem důležité rozlišovat kněžství služební a kněžství Božího lidu. Kněží mají díky vysluhování svátostí, především svátosti eucharistie, možnost přibližovat věřícím jejich

²⁵⁰ Srov. 1 Tim 3,15.

²⁵¹ Srov. Sk 2,42.

²⁵² Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 192.

²⁵³ Citace převzata: SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 209.

²⁵⁴ Shromáždění se konalo ve Vatikánu dne 27. října 1995; jednalo se o mezinárodní symposium, které pořádala Kongregace pro klérus k 30. výročí dekretu 2. vatikánského koncilu *Presbyterorum ordinis*. Srov. tamtéž, s. 213.

²⁵⁵ Srov. tamtéž s. 214.

²⁵⁶ Srov. tamtéž s. 216.

osobní účast na kněžství Krista. Zároveň jsou z lidu vybráni. Ježíš volí svých dvanáct z různých lidských typologií. Je to například rybář, celník nebo pronásledovatel křesťanů. Těmto mužům ve večeřadle odhaluje slova proměnění, když bere do rukou chléb a kalich s vínem, které se stávají jeho Tělem a Krví a jsou dány jako oběť za lidstvo.²⁵⁷ Ježíš v závěru úkonu říká, aby toto konali na jeho památku.²⁵⁸ Svěřuje jim účast na své oběti, která je prostřednictvím jejich rukou navěky předávána v církvi. Takto apoštolové získávají účast na Kristově kněžství. Mezi knězem a obětí existuje těsné pouto, míní papež. Povolání ke kněžství je povolání přinášet oběť *in persona Christi*.²⁵⁹

Jan Pavel II. v listě poukazuje na dynamiku kněžské služby. Kněžství lze uskutečňovat do té míry, do jaké dotyčný prožívá tajemství smlouvy Boha s člověkem a tajemství eucharistie. Obě se uskutečňují tak, jak kněz miluje své povolání a celou svou službu. Ve slavení svátostí, v eucharistii nebo při udílení Božího odpuštění při svaté zpovědi, vzdává duchovní Bohu chvály. Kněz je povolán k jedinečnému vztahu s Kristem.²⁶⁰

4.1.19. 27. března 1997

V tomto roce Jan Pavel II. věnuje kněžím na Zelený čtvrtek list, kde několikrát připomíná litanie ke Kristu knězi a oběti.

Připomíná, že je dle Starého zákona Kristus knězem dle řádu Melchizedechova. Jeho kněžství se projevilo v oběti kříže, kdy sám sebe ustanovil jako oběť svého Těla jednou provždy.²⁶¹ Tím, že se v krvavé oběti vydal na kříži, ustanovil památku nekrvavou, a to pod způsoby chleba a vína, kterou svěřuje církvi. Církev a v ní každý kněz tak slaví Kristovu oběť. Papež vybízí k rozjímání nad tajemstvím, které se událo ve večeřadle a připomíná onu událost. „Ježíš vzal do svých rukou chléb a dává je svým učedníkům se slovy: „Vezměte a jezte z toho všichni: toto je moje tělo...“ Poté vzal do rukou kalich naplněný vínem, požehnal jej, dal svým učedníkům a řekl: „Toto je smlouva nová a věčná“ A dodal „To konejte na mou památku.“²⁶²

²⁵⁷ Srov. tamtéž, s. 224.

²⁵⁸ Srov. 1Kor 11,25.

²⁵⁹ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 225.

²⁶⁰ Srov. tamtéž s. 226.

²⁶¹ Srov. Žid 10,10.

²⁶² Citace převzata: SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 237.

Prosí kněze, aby konsekrační slova byla opakována pokaždé tak, jako by je vyslovovali poprvé. Právě tato slova aktualizují kněžství.²⁶³

4.1.20. 9. dubna 1998

Vtělení Slova je zásadní událostí dějin. Její památce věnuje Jan Pavel II. list, ve kterém zároveň vybízí k nové evangelizaci. Ta má vše v síle Ducha svatého obnovit v Kristu.²⁶⁴

V úvodním sdělení připomíná kněžím památku Zeleného čtvrtku jako dne ustanovení svátostí kněžství a eucharistie. Obě tyto svátosti jsou dle papeže znamením lásky. Odkaz lásky, který zde Kristus zanechává proto, aby lidé všech dob a v celém světě mohli přistupovat k bezbřehému zdroji milosti. Pro duchovního neexistuje větší dílo v něm samém než toto; dílo Ducha svatého, jež kněze připodobňuje ke Kristu.²⁶⁵

Zelený čtvrtek je dnem ustanovení eucharistie, předzvěsti Velkého pátku. Během těchto chvil bere Ježíš do rukou chléb a pronáší slova konsekrace. Tímto nekrvavým způsobem se uskutečňuje oběť Nové smlouvy, kterou Kristus krvavě zpečetí následující den na kříži. Z jeho úst pak zazní: „Je dokonáno.“²⁶⁶ Zde svěřuje Kristus apoštolům z moci Ducha svatého Nejsvětější svátost církve.²⁶⁷ Jedině v síle Ducha svatého mohou lidská ústa způsobit, aby se chléb a víno staly Tělem a Krví Krista po všechny dny až do konce světa. Tajemství víry může dle slov Jana Pavla II. vyznávat pouze církev, protože je zdrojem eucharistie a kněžství tentýž Duch.²⁶⁸

4.1.21. 1. dubna 1999

Tématem listu kněžím z roku 1999 je duchovní otcovství kněze. Kristovo zvolání „Abba Otče!“²⁶⁹ je pro ně pozváním, které mají rozdávat celému světu. Jádrem

²⁶³ Srov. tamtéž, s. 238.

²⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 244.

²⁶⁵ Srov. tamtéž, s. 245.

²⁶⁶ Srov. Jan 19,30.

²⁶⁷ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 248.

²⁶⁸ Srov. tamtéž.

²⁶⁹ Srov. Mk 14,36.

duchovního otcovství je přinášet druhým světlo evangelia hlásáním Božího slova, které následně přivádí k víře a ke svátostem.²⁷⁰

Bůh Otec poslal na svět pro jeho spásu vtělené Slovo.²⁷¹ Slovo se obětovalo za lidstvo, aby byli lidé Bohem přijati za syny. Prostřednictvím Syna a působením Ducha svatého může mít každý člověk účast na tajemství Nejsvětější Trojice. To potvrzuje vstupní modlitba při slavení eucharistie, která je ukončena slovy: „Skrze tvého Syna Ježíše Krista, našeho Pána, neboť on s tebou v jednotě Ducha Svatého žije a kraluje po všechny věky věků.“²⁷² Syn žije a kraluje společně s Otcem.²⁷³

Na Zelený čtvrtek se všichni kněží společně se svými biskupy shromažďují k modlitbě díky za dary kněžství a eucharistie. Jádro eucharistické oběti se odehrává v okamžiku, kdy je mocí Ducha svatého proměněn chléb v Kristovo Tělo a víno v Kristovu Krev. Při slavení mše svaté nás k eucharistii přivádí i modlitba Páně. Ta byla dle papežových slov objasněna Ježíšovou obětí na kříži, kdy je Otcovo jméno posvěceno nejvyšší možnou mírou a je zároveň uskutečněno jeho království. Kristova prosba o odpuštění hříchů zde nachází svého potvrzení a žádost o denní chléb se uskutečňuje především ve svatém přijímání. Kněz v eucharistii přistupuje k nepřebornému mysteriu Krista a jeho modlitby k Bohu Otci, do kterého se může denně ponořit během slavení mše svaté. Díky tomuto poutu s Kristovým kněžstvím se duchovní stávají učiteli modlitby.²⁷⁴

Liturgické slavení eucharistie je pro shromáždění pedagogikou Ducha a školou modlitby, ve které převládá adorace před Nejsvětější svátostí. V ní věřící zakouší setrvání v Kristově lásce, čímž mohou hlouběji proniknout do synovského vztahu Krista k Otci. Modlitba je prožívání zkušenosti Božího dítěte.²⁷⁵

²⁷⁰ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 258.

²⁷¹ Srov. Jan 1,14

²⁷² Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska* s. 259.

²⁷³ Srov. tamtéž.

²⁷⁴ Srov. tamtéž, s. 263.

²⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 264.

4.1.22. 20. dubna 2000

List z roku 2000 je podepsán Janem Pavlem II. přímo ve večeřadle, v místě ustanovení eucharistie v Jeruzalémě.²⁷⁶

Papež v textu odkazuje na Janovo evangelium, dle něž se veškeré události večeřadla odehrály v noci.²⁷⁷ Jan zmiňuje umývání nohou, po němž následují Ježíšovy proslovy, kterými nás uvádí do tajemství Nejsvětější Trojice. Ježíš je odhodlán vrátit se k Otci skrze oběť sama sebe. Přeje si, aby měli apoštolové účast na jeho jednotě s Otcem. Z mužů, jež ona slova slyšeli, se vytvořila celá církev, která se rozšířila v prostoru i v čase. Takto jsou s apoštoly spojeni zvláštním způsobem ti, kteří byli určeni, aby *in persona Christi* obnovovali Kristovo gesto během Poslední večeře ve chvíli ustanovení eucharistické modlitby.²⁷⁸

Kristovo vtělení vrcholí na Golgotě. Eucharistický chléb je stejné tělo, které porodila Maria a které vykonalo svou věčnou oběť na kříži. Tato událost navždy otevřela lidstvu cestu do společenství s Bohem. Od oné chvíle je každou kněžskou obětí opětovně přednášena Bohu oběť Kristova. Aspekt kněz a oběť je vroucím rysem eucharistie, založeným na Kristově kněžství. Papež vybízí duchovní, aby v tomto světle zněla vždy nově slova proměňování. Rozjímá nad událostmi, kdy dal Ježíš poprvé svým apoštolům jíst své Tělo a pít svou Krev a Jeho slova byla zanedlouho naplněna na Golgotě. Eucharistické tajemství je pro Jana Pavla II. „srdcem života církve.“²⁷⁹

Středem kněžské služby je slavení eucharistie, protože právě z této svátosti se zrodila svátost kněžství. Kristova slova: „To čiňte na mou památku“²⁸⁰ jsou určena těm, kdo mají po apoštolech v této službě pokračovat. Ježíšův záměr je, aby byl tento úkon prostřednictvím kněžských rukou od tohoto okamžiku v církvi svátostně přítomen a slaven na Jeho památku. Všude, kde je eucharistie proměňována, je nekrvavým způsobem přítomna Kristova krvavá oběť na kříži. Tak si to přeje Ježíš, jenž je v každé mši přítomný.²⁸¹

Na Jana Pavla II. doléhají tato slova zvláště silně, protože se nachází na místě, kde se událost odehrála. Je si vědom jejího dramatického rozměru umučení. Zmiňuje text

²⁷⁶ Srov. tamtéž, s. 268-269.

²⁷⁷ Srov. Jan 13,30.

²⁷⁸ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 271.

²⁷⁹ Citace převzata: SAPIENZA, L., *Největší láska* s. 274.

²⁸⁰ Srov. Lk 22,19.

²⁸¹ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 275.

evangelisty Jana, o smutku v očích apoštolů, který Ježíš hladí příslibem: „Nenechám Vás sirotky, zase k Vám přijdu.“²⁸² Ježíš zůstane přítomen v jejich životech „po všechny dny, až do konce světa.“²⁸³ Vrcholem této přítomnosti je eucharistie, kterou bude navždy zaručovat Duch svatý, jež je ve večeřadle na apoštoly „vydechnut.“²⁸⁴ Taktéž v den Letnic, kdy jsou apoštolové spolu s Marií shromážděni, jsou v síle Ducha svatého vysláni do všech částí země, aby hlásali Boží slovo a scházeli se k lámání chleba.²⁸⁵

O tomto Ježíšově „eucharistickém zrození“²⁸⁶ je třeba rozjímat a připomínat ho. Večeřadlo je místo, kde dle myšlenek Jana Pavla II. začíná nová Kristova přítomnost. Papež zdůrazňuje, že je nutné tento odkaz neustále chránit a slavit jej s nadšením. Kněz má vstupovat do „školy eucharistie,“ neboť v ní lze nalézt útěchu a vnitřní sílu v každé těžkosti. Kněžství lze objevit pouze ve světle Nejsvětější svátosti. Záleží na každém a jeho vztahu k eucharistii.²⁸⁷

Celý list uzavírá papež úryvkem modlitby, převzatým ze spisu *Didaché*: „Právě jako byly drobtý tohoto chleba roztroušeny po horách a shromážděny staly se jedním chlebem, tak buď shromážděna církev Tvá.“ „... pokrm i nápoj dal jsi lidem k požívání, aby Ti vzdávali díky: nás pak jsi obdařil milostí duchovního pokrmu a nápoje i života věčného.“²⁸⁸

4.1.23. 12. dubna 2001

List Jana Pavla II. kněžím z roku 2001 je projevem jeho radosti nad svátostí kněžství a eucharistie. Vybízí v něm své duchovní bratry ke vstupu do hlubin Božího milosrdenství, které mají skrze svátost smíření předávat veškerému lidu.²⁸⁹

V úvodu dopisu uvažuje nad tajemstvím eucharistie, díky kterému se zrodila svátost kněžství. Je to tajemství lásky, jež nezná hranice. Ježíš „tak miloval svoje, kteří byli ve světě, projevil jim svou lásku do konce.“²⁹⁰

²⁸² Srov. Jan 14,18.

²⁸³ Srov. Mt 28,20.

²⁸⁴ Srov. Jan 20,22.

²⁸⁵ Srov. Sk 2,42.

²⁸⁶ Citace převzata: SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 276.

²⁸⁷ Srov. tamtéž, s. 277.

²⁸⁸ Citace převzata: SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 277-278.

²⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 282.

²⁹⁰ Srov. Jan 13,1.

Zelený čtvrtek je dnem, který přináší kněžské poslání. Kristus se stává „lámaným chlebem“,²⁹¹ který se pokorně sklání k nohám apoštolů. Společně s apoštolem Petrem zakouší papež duchovní pocit nehodnosti, přesto vyzývá k tomu, aby byla milost kněžství prožívána „jako hojnost milosrdenství.“²⁹² Výrazem milosrdenství je odpuštění. Jan Pavel II. vybízí kněze, aby sloužili lidem s vědomím, že s nimi kráčí Ježíš. Ten, který ve večeřadle daroval sám sebe ve znamení chleba a vína.²⁹³

4.1.24. 28. března 2002

Listem z roku 2002 Jan Pavel II. otevírá téma svátosti smíření jako setkání s Kristem Dobrým pastýřem. V jeho myšlenkách dochází ke spojení svátosti smíření a eucharistie.

Papež je plný úžasu nad ustanovením, které vzniklo ve večeřadle. Je to úkol jednat *in persona Christi*. Ten se uskutečňuje nejvyšším možným způsobem při slavení mše svaté, kdy kněz propůjčuje svůj hlas i tvář při hostině Těla a Krve Páně. Eucharistie je vrcholem svátostné ekonomie, zároveň zůstává pramenem ostatních svátostí.²⁹⁴

V listě Jan Pavel II. odkazuje na učení církve: „Eucharistie nás nemůže spojit s Kristem, aniž by nás zároveň neočistila od spáchaných hříchů a neochránila nás proti hříchům ostatním.“²⁹⁵ „Eucharistie není zaměřena na odpuštění smrtelných hříchů. To přísluší svátosti pokání. Eucharistii je naopak vlastní být svátostí těch, kdo jsou v plném společenství církve.“²⁹⁶ Oba texty podtrhuje slovy svatého apoštola Pavla: „Kdo by jedl chléb Páně nebo pil kalich Páně nevhodně, proviní se proti Tělu a Krvi Páně. Proto musí člověk sám sebe zkoumat, a tak ať chléb jí a z kalicha pije, a tělo Páně nerozlišuje od obyčejného chleba, jí a pije odsouzení.“²⁹⁷ Zdůrazněním těchto řádků povzbuzuje kněze k znovuoobjevení svátosti smíření.²⁹⁸

²⁹¹ Citace převzata: SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 285.

²⁹² Srov. tamtéž, s. 285.

²⁹³ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 291.

²⁹⁴ Srov. tamtéž, s. 295.

²⁹⁵ Citace převzata: *Katechismus katolické církve*. čl. 1393.

²⁹⁶ Srov. tamtéž, čl. 1395.

²⁹⁷ Srov. 1Kor 11,27–29.

²⁹⁸ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 296-297.

4.1.25. 17. dubna 2003

Při Missa chrismatis v roce 2003 ohlašuje Jan Pavel II. záměr podepsat encykliku *Ecclesia de eucharistia*, a to při večerní mši sv. na Zelený čtvrtek. Poselství kněžím v tento den vyjadřuje místo listu papežova homilie ze mše sv., při níž se svěťí oleje.²⁹⁹

Svatý otec připomíná slova Ježíše, která pronesl v synagoze před shromážděním. „Dnes se naplnilo toto Písmo, které jste právě slyšeli.“³⁰⁰ Ono „dnes“ věčného velekněze se odehrává při každém slavení eucharistie. Kněží mají na tomto mimořádném daru hlubokého tajemství svoji účast. Papež proto prosí všechen Boží lid o modlitby za rozdavatele chleba života, kterým je eucharistie.³⁰¹

4.1.26. 8. dubna 2004

List z roku 2004 je napsán v duchu bratrské jednoty, která se kněžím dostává jako dar při svěcení. Tímto darem je účast na Kristově kněžství a propojení této svátosti s eucharistií. Jan Pavel II. píše: „Jsme zrozeni z Eucharistie.“³⁰²

Tajemství kněžského bytí je jednání *in persona Christi*. Jeho vrcholem je moment proměňování chleba a vína, při kterém kněží opakují slova Ježíše, pronesená ve večeřadle. Papež s pokorným úžasem reflektuje sílu, kterou všichni celebranti prožívají před oltářem, a moc, která prochází jejich prostýma rukama v okamžiku, kdy Kristus zpřítomňuje svou oběť. Tajemství víry je eucharistie a s ní i kněžství. Mezi oběma těmito svátostmi existuje spojitost, obě k sobě budou patřit až do konce světa.³⁰³

Jan Pavel II. v listě opětovně připomíná událost večeřadla, při níž bytí apoštolů dosáhlo svého vrcholu. Ježíš slovy: „To čiňte na mou památku“³⁰⁴ dle papeže vkládá na kněze pečeť eucharistie. Kristus neustále povolává k této službě, proto je třeba se za kněze modlit. Eucharistie je také zdrojem lásky. Svátý otec touží po tom, aby byli kněží do eucharistie zamilováni. Jedině tak budou schopni předávat úžas této Nejsvětější svátosti dalším generacím.³⁰⁵

²⁹⁹ Srov. SAPIENZA, L., s. 310.

³⁰⁰ Srov. Lk 4,21.

³⁰¹ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 311-312.

³⁰² Citace převzata: SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 316.

³⁰³ Srov. tamtéž, s. 317-318.

³⁰⁴ Srov. Lk 22,19.

³⁰⁵ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 320.

4.1.27. 24. března 2005

Tento rok píše Jan Pavel II. kněžím svůj poslední list. Je hospitalizován v nemocnici, přesto dává svým bratrům v duchovní službě příklad hluboké zbožnosti.³⁰⁶ Rok 2005 je také vyhlášen Rokem eucharistie.

Utrpení, které Svatý otec v nemoci prožívá, spojuje s utrpením Krista. Papežovy myšlenky směřují k eucharistii, ze které celá církev žije. Oběť Ježíše se denně zpřítomňuje na oltářích během slavení mše svaté. Kněžské bytí má mít „eucharistickou podobu,³⁰⁷ a konsekrační formule se musí stát duchovnímu „formulí života.“³⁰⁸ Kněze nesmí opustit vděčnost za dary, které během svého života přijali. I sám Kristus v eucharistii děkuje Bohu Otci společně s námi a pro nás.³⁰⁹ Tělo a Krev našeho Pána Ježíše Krista jsou obětovány pro všechny lid, jeho spása je univerzální. Eucharistie připomíná Krista. Vše, co kněz koná *in persona Christi*, koná na jeho památku.³¹⁰ Celebrant musí neustále žasnout nad neskutečným zázrakem, který se odehrává v jeho rukou. Toto mysterium je ovšem možné zakusit pouze ve víře.³¹¹ Papež připomíná učení Tridentského koncilu, dle něhož při proměňování „podstata chleba a vína se mocí Kristova slova a působením Ducha svatého proměňuje na podstatu Kristova Těla a jeho Krve. Na oltáři je tak přítomný opravdově, reálně a podstatně Kristus, zabitý a vzkříšený v úplnosti svého lidství a božství.“³¹²

V závěru listu vybízí Jan Pavel II. všechny kněze, aby vstoupili do školy modlitby Panny Marie. Ona má k eucharistii hluboký vztah. Je ženou eucharistie, která celebranty učí, s jakým nadšením mají rozjímat a slavit svatá tajemství.³¹³

³⁰⁶ Srov. tamtéž, s. 326.

³⁰⁷ Citace převzata: SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 327

³⁰⁸ Srov. tamtéž.

³⁰⁹ Srov. tamtéž, s. 327

³¹⁰ Srov. tamtéž, s. 329

³¹¹ Srov. tamtéž, s. 330.

³¹² Citace převzata: SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 330; srov. též *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 85.

³¹³ Srov. SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 332.

4.2. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio* z 22. listopadu 1981

V apoštolské adhortaci *Familiaris consortio*, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě z 22. listopadu 1981, se snaží Jan Pavel II. podat syntézu zasedání církevních otců na synodě o rodině z roku 1980. Zamýšlí se nad úkoly i těžkostmi rodiny jakožto instituce.

Posláním křesťanského manželství je posvěcování. To vyplývá již ze svátostného křtu, jehož nejvyšším projevem je eucharistie. Papež v textu zdůrazňuje, že se křesťanské manželství zpravidla uzavírá při mši svaté.³¹⁴ Ta zpřítomňuje eucharistickou obětí, Kristovy lásky k církvi. Svátý otec připodobňuje Kristovu obětí, která je novou smlouvou lásky, k lásce a smlouvě manželské. Eucharistie má být hlavním zdrojem a společným pokrmem křesťanské rodiny.³¹⁵ Pokud dojde z jakéhokoli důvodu k odloučení manželů, nemohou tito věřící přistupovat k eucharistickému stolu. Jejich stav je v této situaci v rozporu se smlouvou lásky, kterou Kristus zpečetil svou krví a která se plně projevuje v eucharistii. Připuštění těchto lidí k svátostnému přijímání by dle Jana Pavla II. vedlo ke zmatkům a omylům církevního učení. Přesto mají kněží vynaložit veškeré úsilí, aby se těmto lidem dostalo maximální lásky a starostlivosti. Z jejich křtu totiž vyplývá, že i oni se mají účastnit života církve.³¹⁶

4.3. Apoštolský list *Salvifici doloris* ze dne 11. února 1984

V apoštolském listě *Salvifici doloris*, O křesťanském smyslu lidského utrpení ze dne 11. února 1984, objasňuje Jan Pavel II. smysl utrpení.³¹⁷ Samo vykoupení člověka se odehrálo díky Kristovu utrpení na kříži. Z tohoto tajemství se zrodila církev.³¹⁸ Křtem se člověk spojuje s Kristem, eucharistií se pak buduje církev jako Jeho mystické tělo. V tomto těle chce být Ježíš spojen se všemi lidmi, i s trpícími, čímž jim otevírá cestu výkupného rozměru.³¹⁹

Jan Pavel II. v listě připomíná, že Kristovo utrpení na kříži způsobilo vykoupení člověka.

³¹⁴ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, SC 78.

³¹⁵ Srov. JAN PAVEL II., *Familiaris consortio*, 57.

³¹⁶ Srov. tamtéž, 84.

³¹⁷ Srov. JAN PAVEL II., *Salvifici doloris*, 2.

³¹⁸ Srov. tamtéž, 3.

³¹⁹ Srov. tamtéž, 24.

4.4. Apoštolská adhortace *Pastores dabo vobis* ze dne 25. března 1992

V úvodu apoštolské adhortace *Pastores dabo vobis*, O výchově kněží v současných podmínkách ze dne 25. března 1992, se Jan Pavel II. obrací ke kněžím a zdůrazňuje jejich nenahraditelné místo v církvi. Připomíná, že jsou pod tíhou jejich každodenních starostí jedinými vyvolenými služebníky eucharistie.³²⁰

Kněz je člověk, který denně svátostným způsobem zpřítomňuje Krista především při vysluhování svátostí. Papež zmiňuje svátost křtu, smíření a eucharistie.³²¹ Eucharistie je pro duchovní služebníky zdrojem pastorační lásky. Tímto pramenem, který má původ v Kristově oběti na kříži, se má kněz naplňovat a jím se nechat proměňovat. Zde má nacházet jednotu v rámci všech svých pastoračních povinností.³²²

Eucharistie je zároveň vrcholem a zdrojem modlitby. Proto má být křesťan a především kněz formován v liturgických úkonech. Tak může vstupovat do Kristova velikonočního tajemství. Eucharistie je součástí kněžského života, bez duchovních není možné eucharistii slavit. Všichni vysluhovatelé ji proto mají vnímat jako nejdůležitější dění dne. Celebranti se nesmí spokojit s pouhým rutinním postojem. Dle papeže musí vyjadřovat slavení díky a osobní sebeodevzdání se této svátosti. Vždyť pod svátostnými způsoby adorují Krista.³²³

V apoštolské adhortaci se Jan Pavel II. zamýšlí i nad úlohou kněžských seminářů. Ty mají nabízet čas, ve kterém se kandidáti kněžství učí apoštolské službě. Z aspektu lidského má být seminář rodinným společenstvím, ve kterém seminaristé zakouší přátelství a lásku. Z hlediska křesťanského jsou pak školou modlitby a společenstvím svátostí, především eucharistie.³²⁴

4.5. Apoštolská exhortace *Ecclesia in Europa* z roku 1999

V apoštolské exhortaci *Ecclesia in Europa* navazuje Jan Pavel II. na synodální zasedání biskupů konané od 1. do 23. října roku 1999. Biskupové zde byli zváni k přijetí výzvy Ducha svatého, který dává křesťanům Evropy sílu vzdorovat novým situacím.

³²⁰ Srov. JAN PAVEL II., *Pastores dabo vobis*, 4.

³²¹ Srov. tamtéž, 15.

³²² Srov. tamtéž, 23.

³²³ Srov. tamtéž, 48.

³²⁴ Srov. tamtéž, 60.

Papež věří, že pokud se evropské národy obrátí ke Kristu, naleznou smysl života. Kristus je v církvi stále přítomen v Písmu svatém a svým jedinečným způsobem v eucharistii. Nejsvětější svátosti oltářní je podstatné a skutečné tělo a krev Pána Ježíše. Je to celý Kristus se svým lidstvím i božstvím. Toto tajemství lze přijmout pouze ve víře.³²⁵

Eucharistie je zároveň velikým darem pro církve. Je to oběť Krista, která byla vydána pro spásu člověka. Z ní církve čerpá všechnu naději, která se nese osou dějin. Povzbuzuje lid v každodenních událostech a dává záruku budoucnosti. Proto je dle Svatého otce třeba vyznávat víru v eucharistii. Jedině díky ní můžeme prožívat společenství s Kristem. Účast na památce Kristovy oběti nám dává zakoušet, již zde na zemi život věčný.³²⁶

³²⁵ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia in Europa*, 22. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/295_00295/82-ecclesia-in-europa.pdf

³²⁶ Srov. tamtéž, 75.

Závěr

V předložené práci, jak je patrné již z názvu, jsem se snažila alespoň v hrubých rysech představit nauku papeže Jana Pavla II. o eucharistii. Z výše uvedených textů je zřejmé, že se Svatý otec opírá o tradici a učení církve. V mnoha prohlášeních se odkazuje na Písmo svaté, zmiňuje koncilní dokumenty i současné učení církve o eucharistii, jak je obsaženo v *Katechismu katolické církve*.

Na Písmo svaté odkazuje v encyklice *Ecclesia de eucharistia* a v listech k Zelenému čtvrtku kněžím z roku 1979, 1985, 1987, 1988, 1989. Zmiňuje zde evangelijní kapitoly Mt 26,26-28; Mk 14,24; Lk 22,19-20 a Jan 6,53, Jan 6,56 a Jan 14,8. Jedná se o slova ustanovení této svátosti, jak k tomu došlo ve večeřadle v předvečer bolestné události kříže. Ježíš zde zmocňuje svých dvanáct vyvolených k duchovní oběti a zároveň ji skrze tyto muže v Duchu svatém svěřuje církvi až do svého druhého příchodu. Ve večeřadle tedy ustavuje svátost svého Těla a Krve pod způsoby chleba a vína, zároveň se zde rodí svátost kněžství. S ustanovením obou svátostí dostávají apoštolové moc odpouštět hříchy. Takto oni i jejich nástupci a pomocníci usmiřují lidstvo s Bohem a obnovují s Ním novou a věčnou smlouvu. Z dalších biblických textů papež často zmiňuje slova svatého Pavla z prvního listu Korint'ánům 6,15 a 11,26-28. Uvádí je např. v encyklikách *Redemptor hominis* a *Dives in misericordia*. Dává zde do souvislosti eucharistii a svátost smíření,³²⁷ taktéž upozorňuje na výkupnou oběť kříže, na které se církev podílí především skrze jednotlivé svátosti.³²⁸

Jako „eucharistické zrození,³²⁹“ jež popisuje v Listě k Zelenému čtvrtku z roku 2000, vidí událost Letnic, kdy je shromáždění apoštolů spolu s Ježíšovou matkou Marií vysláno do celého světa k hlásání evangelia. Opírá se zde o slova svatého Petra, která najdeme v Sk 2,42. Tím zároveň potvrzuje učení 2. vatikánského koncilu, obsažené v LG 17, jak to nalezneme např. už v jeho první encyklice *Redemptor hominis*. Na věroučnou konstituci dále odkazuje v encyklice *Ecclesia de eucharistia* a ve svých listech kněžím k Zelenému čtvrtku z let 1988 a 1989. V Listě k Zelenému čtvrtku z roku 1989 zase nalezneme odkaz na koncilní článek LG 10. Jan Pavel II. zde zdůrazňuje účast věřících na obětování eucharistie, kterou získávají z moci svého královského kněžství, a to

³²⁷ Srov. JAN PAVEL II., *Dives in misericordia*, 13.

³²⁸ Srov. JAN PAVEL II., *Redemptor hominis*, 20.

³²⁹ Citace převzata: SAPIENZA, L., *Největší láska*, s. 276.

přijímáním svátostí, děkováním, svědectvím života a modlitbou.³³⁰ Na následující koncilní text (LG 11, O uplatňování všeobecného kněžství ve svátostech) odkazuje papež např. v encyklice *Ecclesia de eucharistia*. Zde je zmíněno tvrzení o eucharistii jakožto zdroje a vrcholu celého křesťanského života.³³¹ Encyklika také obsahuje článek o Ježíšově matce Marii, ke které autor chová hlubokou úctu (LG 58): „Se svým jednorozeným hluboce trpěla a sama se přidružila k jeho oběti svou mateřskou duší a láskyplně souhlasila, aby byl zabit obětní dar, který ona zrodila.“³³²

Lásku, tentokrát manželskou, dává do souvislosti s jinou konstitucí 2. vatikánského koncilu, SC 78 a apoštolskou adhortací *Familiaris consortio*. Jedná se o zamyšlení nad svazkem manželským, který je zpravidla uzavírán při mši svaté.³³³ Jiný koncilní text papež zmiňuje v koncilním dekretu *Unitatis redintegratio* a encyklice *Ut unum sint*, ve kterých se zabývá tématem jednoty křesťanů. Opírá se zde ustanovení dekretu UR 15, který učí o liturgické a duchovní tradici Východů, ke kterým má katolická církev nejbližší díky apoštolské posloupnosti, svátosti kněžství a slavení eucharistie.³³⁴

Učení Tridentského koncilu ohledně přítomnosti Krista v eucharistii připomíná Jan Pavel II. mimo jiné v listech k Zelenému čtvrtku z let 2002 a 2005. Toto učení bylo definováno na třináctém zasedání Tridentského koncilu, r. 1551; jeho obsahem je tvrzení, že po konsekraci zůstává v eucharistii pravdivě, podstatně a skutečně přítomen Pán Ježíš Kristus jako pravý Bůh a pravý člověk.³³⁵

Nahlédneme-li do současného církevního učení obsaženého v *Katechismu katolické církve*, především v článcích 1322-1419, nalezneme v textech taktéž shodu s papežskými výpověďmi. V encyklice *Ecclesia de eucharistia* je zmínka o tom, že je eucharistie zdrojem a vrcholem křesťanského života,³³⁶ encyklika *Dives in misericordia* nás zavede k zamyšlení nad eucharistií z pohledu vytváření společenství božského života a jednotou Božího lidu, které se v této svátosti uskutečňují.³³⁷ V několika textech použil

³³⁰ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, LG 10.

³³¹ Srov. tamtéž, LG 11.

³³² Srov. tamtéž, LG 58.

³³³ Srov. tamtéž, SC 67.

³³⁴ Srov. tamtéž, UR 15.

³³⁵ Srov. *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 85.

³³⁶ Srov. KKC, čl. 1324.

³³⁷ Srov. KKC, čl. 1325.

Jan Pavel II. pro eucharistii výrazu *lámání chleba*.³³⁸ Toto označení se vyskytuje především v dobách prvotních křesťanů, které dává autor jako příklad života církve a to v encyklikách *Dominum et vivificantem*, *Ecclesia de eucharistia* a v Listě kněžím k Zelenému čtvrtku z roku 1994. Katechismus učí, že je eucharistie nejsvětější obětí, neboť zpřítomňuje jedinou Kristovu oběť a zahrnuje také oběť církve.³³⁹ Tuto myšlenku nalezneme v encyklice *Veritatis splendor*. Církev je také věrná Kristovým slovům ustanovení svátosti eucharistie, kdy se v z moci Ducha svatého proměňuje chléb a víno v tělo a krev Pána Ježíše Krista,³⁴⁰ je to zásada, kterou Jan Pavel II. zdůrazňuje v encyklice *Sollicitudo rei socialis* a v Listě kněžím k Zelenému čtvrtku z roku 1996. V listech z let 1989 a 2001 papež připomíná, že Kristus přišel lidem sloužit a svou lásku prokázal až do krajnosti, což dokládá mytím nohou svých apoštolů.³⁴¹ Tuto pravdu propojuje se službou kněží, kdy jim v textech připomíná, že kněžství je povolání a služba.

Eucharistie je také vzdávání díky a chval Bohu Otci.³⁴² Tato myšlenka je přítomna v listech kněžím k Zelenému čtvrtku z let 1999 a 2005. V encyklice *Ecclesia de eucharistia* a v Listu kněžím k Zelenému čtvrtku z roku 1994 je daná úvaha rozvinuta o tvrzení, že se jedná o vzdávání díky Bohu Otci za celé dílo stvoření.³⁴³

Eucharistie je Kristova oběť. Nový zákon dává této oběti další význam tím, že ji církev zpřítomňuje. Oběť zůstává časová.³⁴⁴ Dané učení Jan Pavel II. zmiňuje v encyklice *Redemptor hominis*, v apoštolské exhortaci *Ecclesia in Europa* a v Listě kněžím k Zelenému čtvrtku z roku 2000. Časovost zajišťuje sám Kristus, který svou oběť přináší skrze službu kněží. Jde pouze o různý způsob jejího přinášení.³⁴⁵ Zmínku o dané pravdě nalezneme v textech encyklik *Ecclesia de eucharistia*, *Redemptor hominis* a v listech kněžím k Zelenému čtvrtku z let 1997, 1998, 2000 a 2005.

Encyklika *Redemptor hominis* vede dále k zamyšlení o eucharistické účtě. Eucharistie je skutečný Ježíš, proto je třeba jí projevovat náležitou vážnost.³⁴⁶ Pravda,

³³⁸ Srov. KKC, čl. 1329.

³³⁹ Srov. KKC, čl. 1330.

³⁴⁰ Srov. KKC, čl. 1333.

³⁴¹ Srov. KKC, čl. 1337.

³⁴² Srov. KKC, čl. 1358.

³⁴³ Srov. KKC, čl. 1359.

³⁴⁴ Srov. KKC, čl. 1364.

³⁴⁵ Srov. KKC, čl. 1367.

³⁴⁶ Srov. KKC, čl. 1378.

kterou člověk může přijmout pouze ve víře,³⁴⁷ jak Jan Pavel II. popisuje v apoštolské exhortaci *Ecclesia in Europa*. Při přijímání svátostného pokrmu je tak věřící s Ježíšem důvěrně spojen.³⁴⁸ O dané skutečnosti papež píše v encyklice *Ecclesia de eucharistia* a apoštolské listy kněžím k Zelenému čtvrtku z let 1980, 1982, 1988, 1989, 1999. Církev proto doporučuje věřícím přistupovat ke stolu Páně minimálně jedenkrát do roka a o nedělích a zasvěcených svátcích se účastnit mše svaté.³⁴⁹ Tato církevní příkázání jsou papežem více rozvinuta v encyklikách *Redemptor hominis* a *Fides et ratio*. Dříve než člověk ke svátému přijímání přistoupí, má prozkoumat své nitro a zbavit se těžkých hříchů při zpovědi. Svátost smíření a eucharistii dává papež do souvislosti v encyklikách *Ecclesia de eucharistia*, *Redemptor hominis* a v listech kněžím k Zelenému čtvrtku z roků 1986 a 2002.

Schopnost předsedat eucharistii byla dána pouze kněžím.³⁵⁰ Tuto nauku Jan Pavel II. obhajuje v encyklice *Ecclesia de eucharistia*, v listech kněžím z let 1979 a 2000 a také v apoštolské exhortaci *Pastores dabo vobis*. Zde leží důvod, proč nemůže katolická církev sdílet podstatu eucharistického tajemství s odloučenými církvemi. Jim tato svátost chybí.³⁵¹ Daný stav autora velmi rmoutí, papež touží po jednotě křesťanů, jak uvádí v encyklice *Ut unum sint*.

Ze všech zmíněných textů Jana Pavla II. – i když by bylo zcela jistě možné použít i mnoho dalších, např. jeho promluvy, listy, katecheze a další poselství – je zřejmé, s jakou hloubkou a pokorou tento papež ke svátosti eucharistie přistupuje. Je věrný učení církve obsaženému v Písmu svatém, v koncilních dokumentech a *Katechismu katolické církve*. Jednotlivé pravdy slučuje s konkrétními událostmi života. Svátost eucharistie propojuje s osobním životem kněze, křesťana, s evangeliem, kulturou, manželstvím nebo morálními hodnotami. V uvedených spisech ukazuje na události Zeleného čtvrtku jako na ohromný dar, díky kterému může člověk v každé době prožívat spojení s Kristem. Je ohromující, jak jsou uvedené texty stále aktuální. Mějme proto na paměti odkaz Jana

³⁴⁷ Srov. KKC, čl. 1381.

³⁴⁸ Srov. KKC, čl. 1382.

³⁴⁹ Srov. KKC, čl. 1389.

³⁵⁰ Srov. KKC, čl. 1411.

³⁵¹ Srov. KKC, čl. 1400.

Pavla II. a neustále rozvíjejme eucharistický kult, protože především díky této svátosti můžeme již zde na zemi zakoušet Boží království.³⁵²

³⁵² Srov. JAN PAVEL II. *Ecclesia in Europa*, 75. Dostupné z:
https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/295_00295/82-ecclesia-in-europa.pdf

Bibliografie

Český ekumenický překlad Bible. Praha: Česká biblická společnost, 2008. ISBN 978-80-85810-66-0.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-089-3.

Dokumenty Tridentského koncilu. Praha: Krystal OP 2015. ISBN: 978-80-87183-75-5.

FROSSARD, André, *Portrét Jana Pavla II.* Praha: Zvon, 1990.

JAN PAVEL II., *Centesimus annus*, Encyklika k stému výročí encykliky *Rerum novarum* z 1. května 1991. Praha: Zvon, 1991. ISBN: 80-7113-050-8.

JAN PAVEL II., *Dives in misericordia*, Encyklika O Božím milosrdenství z 30. listopadu 1980. Praha: Zvon, 1996. ISBN: 80-7113-186-5.

JAN PAVEL II., *Dominum et vivificantem*, Encyklika O Duchu svatém a životě církve a světa. Praha: Zvon, 1997. ISBN 80-7113-204-7.

JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, Encyklika O eucharistii a jejím vztahu k církvi. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003. ISBN 80-7192-849-6.

JAN PAVEL II., *Evangelium vitae*, Encyklika O životě, který je nedotknutelné dobro. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-139-3.

JAN PAVEL II., *Familiaris consortio*, Apoštolská adhortace O úkolech křesťanské rodiny v současném světě. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-067-2.

JAN PAVEL II., *Fides et ratio*, Encyklika O vztazích mezi vírou a rozumem. Praha: Zvon, 1999. ISBN 80-902708-0-8.

JAN PAVEL II., *Laborem exercens*, Encyklika O lidské práci ze 14. září 1981, Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-007-9.

JAN PAVEL II., *Pastores dabo vobis*, Posynodální apoštolská adhortace O výchově kněží v současných podmínkách z 25. března 1992. Praha: Zvon, 1993. ISBN 80-7113-070-2.

JAN PAVEL II. *Redemptor hominis*, Encyklika Vykupitel světa ze 4. března 1979. Praha: Zvon, 1996. ISBN: 80-7113-178-4.

JAN PAVEL II., *Redemptoris mater*, Encyklika O blahoslavené Panně Marii v životě putující církve z 25. března 1987. Praha: Zvon, 1995. ISBN: 80-7113-116-4.

JAN PAVEL II., *Redemptoris missio*, Encyklika O stálé platnosti misijního poslání. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-101-6.

JAN PAVEL II., *Sollicitudo rei socialis*, Encyklika Starostlivost církve o sociální otázku. Praha: pracovní tisk, 1990.

JAN PAVEL II., *Ut unum sint*, Encyklika O ekumenickém úsilí. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-140-7.

JAN PAVEL II., *Veritatis splendor*, Encyklika O základech morálního učení církve. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-114-8.

Katechismus katolické církve. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3.

SAPIENZA, Leonardo (ed.), *Největší láska, Listy Jana Pavla II. kněžím k Zelenému čtvrtku (1979-2005)*. Vytištěno pro vnitřní potřebu římskokatolické církve v České republice, 2006.

WALSH, Michael, *Jan Pavel II.* Nakladatelství Barrister&Principal 1995. ISBN 80-85947-03-X.

WEIGEL, George, *Svědék naděje*. Praha: Práh, 2005, vydání druhé. ISBN 80-7252-114-4.

Další zdroje

https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/295_00295/82-ecclesia-in-europa.pdf

<http://m.liturgie.cz/mesnirad.html>

<http://m.liturgie.cz/misal/anafory/treti.htm>

<https://www.cirkev.cz/archiv/140427-zivotopisy-svatych-jan-pavel-ii>

http://www.moraviamagna.cz/dokumenty/d_slavor.htm

Seznam zkratk

- aj. a jiní
- cit. citováno
- c. k. císařsko-královská armáda
- ed. editor
- KKC *Katechismus katolické církve*
- LG *Lumen gentium*
- n. následující
- např. například
- PO *Presbyterorum ordinis*
- r. rok
- SC *Sacrosanctum Concilium*
- s. strana
- SS elitní bojové jednotky nacistického Německa
- srov. srovnej
- st. starší
- sv. svatý
- tzv. takzvaný
- UR *Unitatis redintegratio*

Zkratky biblických knih

Jan Evangelium podle Jana

1 Kor První list Korintským

Lk Evangelium podle Lukáše

Mk Evangelium podle Marka

Mt Evangelium podle Matouše

Řím List Římanům

Sk Skutky apoštolů

1 Tim První list Timoteovi

Ž Žalmy

Žid List Židům

Anotace

Příjmení a jméno autora: Bc. Bulušková Klára

Název práce: Stručný úvod do učení o eucharistii v encyklikách a některých dalších dílech papeže Jana Pavla II. / A brief introduction to the doctrine of the Eucharist in encyclicals and some other works of Pope John Paul II.

Vedoucí práce: P. ThLic. František Urban Th.D.

Počet stran: 72

Klíčová slova: eucharistie / Eucharist

Papež Jan Pavel II. / Pope John Paul II.

Poslední večeře / The last dinner

Zelený čtvrtek / Green Thursday

kněžství / priesthood

svátost / Sacrament

Diplomová práce představuje v hrubých rysech nauku papeže Jana Pavla II. o eucharistii. Vychází z textů encyklik, některých apoštolských adhortací, exhortací a listů tohoto římského pontifika. Podává syntézu myšlenek Svatého otce o Nejsvětější svátosti s učením obsaženém v Písmu svatém, v dokumentech 2. vatikánského koncilu a Katechismu katolické církve. Poukazuje na papežovu věrnost církevní tradici a neustálou aktuálnost jeho slov.

The diploma thesis outlines the Eucharistic doctrine of Pope John Paul II. It is based on the texts of Encyclicals, some Apostolic Adhortations, Exhortations and Letters of this Roman Pontiff. It offers a synthesis of the Holy Father's thoughts on the Blessed Sacrament and the teachings contained in the Holy Scriptures, in the documents of the Second Vatican Council and the Catechism of the Catholic Church. It highlights Pope's fidelity to the Church tradition and the constant relevance of his words.